

การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาของชุมชนบนที่สูงบริเวณดอยผาหัง อำเภอลอง จังหวัดแพร่

Solving Problem Approach of the Highland Community at Doi Pha Hing, Amphoe Long, Changwat Phare

คำนำ

ในสถานการณ์การเจริญเติบโตทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ และการขยายตัวของสังคมทำให้เกิดผลกระทบอย่างมากต่อทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร ที่ถูกบุกรุกทำลาย มีการตั้งถิ่นฐาน และทำการเกษตร ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ปริมาณและคุณภาพของน้ำในบริเวณพื้นที่ต้นน้ำ สถานการณ์ยังมีความรุนแรงมากขึ้นเมื่อภาครัฐไม่สามารถดำเนินการใด ๆ อย่างเป็นรูปธรรม ในการป้องกัน ผลักดัน หรือโยกย้ายชุมชนเหล่านี้ ออกนอกเขตพื้นที่อนุรักษ์ได้ แนวทางและทางออกในการแก้ปัญหาดังกล่าวที่จะสามารถในด้านการแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม เกิดความพึงพอใจกับทุก ๆ ฝ่ายและสร้างความยั่งยืนในด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในพื้นที่ต้นน้ำนั้น น่าจะเป็นแนวทางการบูรณาการองค์ความรู้ด้านการมีส่วนร่วมในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแนวทางในการกำหนดเขตการใช้ที่ดินอย่างเป็นระบบโดยชุมชนเป็นส่วนร่วม

ชุมชนดอยผาหังเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยบนพื้นที่สูงซึ่งเป็นพื้นที่ต้นน้ำ ซึ่งมีความสำคัญ การศึกษาวิจัยนี้จึงเน้นไปที่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ลุ่มน้ำดอยผาหัง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ที่มีการตั้งถิ่นฐานและทำการเกษตรในพื้นที่ต้นน้ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำและคุณภาพน้ำที่จะไหลลงพื้นที่ตอนล่าง ในการแสดงความคิดเห็น แสดงออกในด้านความรู้สึกพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐานในปัจจุบัน และความพอใจหากภาครัฐมีการเสนอแนวทางออกในการโยกย้ายถิ่นโดยมีมาตรการ และแนวทางในการบริหารและบูรณาการอย่างเป็นระบบ เช่น การจัดหาพื้นที่รองรับการตั้งถิ่นฐาน การส่งเสริมการเกษตร ระบบสาธารณสุข ปลอดภัย รวมไปถึงสิทธิในการทำกินในพื้นที่ดินดังกล่าว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพโดยทั่วไปของประชาชนบนที่สูงในพื้นที่ลุ่มน้ำของชุมชนคอยผาหึ่ง อำเภอทอง จังหวัดแพร่
2. เพื่อที่จะศึกษาความพึงพอใจและลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และความเป็นไปได้ในการย้ายถิ่นจากพื้นที่ต้นน้ำของลุ่มน้ำคอยผาหึ่ง
3. เพื่อที่จะเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาชุมชนบนที่สูงในพื้นที่ลุ่มน้ำคอยผาหึ่ง อำเภอทอง จังหวัดแพร่

ขอบเขตการศึกษา

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐาน และความเป็นไปได้ในการย้ายถิ่นลงมาจากพื้นที่ต้นน้ำของชุมชนทุกครัวเรือน จำนวน 39 ครัวเรือน ที่ตั้งอยู่บริเวณคอยผาหึ่ง อำเภอทอง จังหวัดแพร่ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตพื้นที่ต้นน้ำในชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่ 1 ของลุ่มน้ำคอยผาหึ่ง อำเภอทอง จังหวัดแพร่ โดยใช้แบบสอบถามร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงสภาวะปัจจุบัน ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ต้นน้ำคอยผาหึ่ง อำเภอทอง จังหวัดแพร่
2. เพื่อที่จะถ่ายทอดความรู้ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ คุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ต้นน้ำ เพื่อวิถีชีวิต และผลกระทบต่อชุมชนและคนในพื้นที่ตอนล่าง รวมไปถึงผลกระทบทางอ้อมที่มีต่อสภาวะอากาศบนโลก ด้วยวิธีการและเทคโนโลยีง่าย ๆ
3. เพื่อรับทราบถึงความพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐานในปัจจุบัน และความเป็นไปได้หรือความพึงพอใจในการย้ายถิ่นฐาน ที่รัฐได้จัดให้ หลังได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านทรัพยากร และคุณค่าของพื้นที่ต้นน้ำแล้ว

4. เพื่อที่จะเป็นข้อมูลสนับสนุนการจัดทำแผนบูรณาการและการจัดการชุมชนในพื้นที่ป่าต้นน้ำต่อไป

นิยามศัพท์

ชุมชนบนที่สูง หมายถึง ชุมชนชาวเขาหรือชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต้นน้ำคอยผาหัง อำเภอทอง จังหวัดแพร่

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกตอบสนองในเชิงบวกของประชาชน เมื่อได้รับสิ่งที่ต้องการหรือบรรลุเป้าหมาย ในที่นี้เป็นความรู้สึกของประชาชนในพื้นที่ต้นน้ำคอยผาหัง อำเภอทอง จังหวัดแพร่ ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความรู้สึกพึงพอใจจะเกิดขึ้น เมื่อประชาชนได้รับในสิ่งที่ต้องการหรือเป้าหมายในระดับหนึ่ง ความรู้สึกดังกล่าวจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้น หากความต้องการหรือจุดมุ่งหมายนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง

การตั้งถิ่นฐานของชุมชน หมายถึง การอยู่อาศัยโดยใช้สิ่งปลูกสร้างและประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่กลุ่มน้ำคอยผาหัง อำเภอทอง จังหวัดแพร่

ความพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐาน หมายถึง ความรู้สึกทั้งในเชิงบวกและลบในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในต้นน้ำคอยผาหัง อำเภอทอง จังหวัดแพร่

พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 และ 2 นั้น ในเชิงบริหารจัดการถือว่าเป็น “พื้นที่ต้นน้ำลำธาร” มีพื้นที่ประมาณ 26 % ของพื้นที่ประเทศไทย และยังถูกกำหนดให้เป็นเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541

พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 หมายถึง พื้นที่ที่ควรรักษาไว้เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารโดยเฉพาะ ไม่ว่าพื้นที่จะมีป่าปกคลุมหรือไม่ก็ตาม แบ่งออกเป็น กลุ่มน้ำชั้นที่ 1A ที่มีสภาพป่าสมบูรณ์ปกคลุม และกลุ่มน้ำชั้นที่ 1B ที่ป่าถูกรบกวนจนมีสภาพเสื่อมโทรม

พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 2 หมายถึง พื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารในระดับรองลงมา

พื้นที่ต้นน้ำลำธาร หมายถึง พื้นที่ภายใต้ขอบเขตลุ่มน้ำคอยผาหึ่ง อำเภอทอง จังหวัดแพร่ และเป็นพื้นที่ตอนบนที่มีความลาดชันมากกว่า 35 % รวมชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่ 1 และ 2 ตามมติคณะรัฐมนตรีด้วย

หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือน หมายถึง สมาชิกหรือผู้ที่ได้รับสิทธิตามกฎหมายให้เป็นเจ้าของบ้านในสำมะโนทะเบียนบ้านนั้น ๆ ของชุมชนคอยผาหึ่ง อำเภอทอง จังหวัดแพร่

สัมภาษณ์เชิงลึก หมายถึง การสอบถามเพื่อต้องการเก็บรายละเอียดส่วนบุคคล โดยการไปพูดคุยกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนครัวเรือนทุกครัวเรือน ตามสถานการณ์ที่เหมาะสม เพื่อสอบถามในประเด็นที่สนใจถึงความพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐานและความสมัครใจหรือความเป็นไปได้สำหรับการย้ายถิ่น

การตรวจเอกสาร

ชุมชนบนพื้นที่สูง

ศุภชัย (2541) ได้สรุปนิยามของชุมชนบนพื้นที่สูงว่า กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสัมพันธ ได้นิยาม “ชุมชนบนพื้นที่สูง” ว่าหมายถึง ชุมชนชาวเขาหรือชุมชนอื่น ๆ ที่อาศัยตั้งบ้านเรือนและมีที่ทำกินในพื้นที่ที่มีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 35 หรือมีความสูงสูงกว่าระดับน้ำทะเล 500 เมตรขึ้นไปใน 20 จังหวัด ขณะที่สำนักทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง ให้นิยาม “ชนกลุ่มน้อย” ว่าหมายถึง “กลุ่มชนที่มีเชื้อคนไทย มีจำนวนน้อยกว่าเจ้าของประเทศและมีวัฒนธรรมแตกต่างกันไป อาศัยอยู่ในประเทศไทย อาจเป็นชนกลุ่มน้อยดั้งเดิม เช่น ชาวเขา หรือเป็นผู้อพยพเข้ามาหลบหนีเข้าเมืองหรือเข้ามาพักชั่วคราว” ในแง่นี้ทำให้ “ชุมชนบนพื้นที่สูง” และ “ชนกลุ่มน้อย” เหมารวมเอา “ชาวเขา” เข้าไว้ในส่วนของการนิยาม แต่แตกต่างกันที่สถานะว่าเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงอย่างเดียว(ตามความเห็นของกองสงเคราะห์ชาวเขา) หรือไม่ใช่คนไทย (ตามนิยามของกรมการปกครอง) ขณะที่การนิยามความเป็นชาติพันธุ์ตามกฎหมายยังแตกต่างจากข้อเท็จจริงและคำเรียกตามประเพณีของชาวบ้าน เช่น คำเรียกเผ่า “ปะกาเกอะญอ” ว่าเป็น “กะเหรี่ยง” เผ่า “ม้ง” เป็น “แม้ว” หรือ “อาข่า” เป็น “อีเก้อ” เป็นต้น ทำให้การดำเนินงานขัดกับความเข้าใจของชาวบ้าน ชาวบ้านหลายคนจึงยังไม่สามารถลงรายการสัญชาติตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางได้ ยิ่งกว่านั้น เมื่อพิจารณา “ชนกลุ่มน้อย” ตามคำจำกัดความของสำนักทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง และมีความแตกต่างกันทางสถานภาพ บางกลุ่มเช่น อพยพหรือจีนคณะชาติ ญวนอพยพ อพยพจีนคอมมิวนิสต์มลายา จะมีมติคณะรัฐมนตรีรองรับสถานะบุคคลและสามารถแปลงสัญชาติได้ แต่สำหรับ “ชาวเขา” มีข้อกำหนดพิเศษแตกต่างจากชนกลุ่มอื่น โดยจำแนกอย่างกว้างๆ ได้สองกลุ่ม คือชาวเขาดั้งเดิมซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่สูงทางภาคเหนือของไทย กับชาวเขาที่อพยพเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งนี้สถิติของกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ ในปี พ.ศ.2540 จำแนก “ชาวเขา” ไว้ 9 เผ่า มี ประชากรรวม 774,316 คน ในจำนวนนี้ได้รับการลงรายการสัญชาติไทย ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2517 และระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการลงรายการสัญชาติไทยในทะเบียนบ้านให้แก่ชาวไทยภูเขา พ.ศ.2535 แก่ในปี พ.ศ.2539 แล้วจำนวน 214,127 คน ยังเหลือชาวเขาอีก 560,189 คน ที่ยังไม่มีสถานะเป็นคนไทยในทางกฎหมาย และในจำนวนนี้สามารถจำแนกออกอีกสามกลุ่มคือ

1. กลุ่มบุคคลบนพื้นที่สูงซึ่งมีคุณสมบัติครบและสามารถขอลงรายการสัญชาติไทยในทะเบียนบ้านได้ แต่กระบวนการมีความล่าช้า คนกลุ่มนี้จึงตกหล่นและมีสถานะเป็นผู้เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย มีทะเบียนประวัติบุคคลบนพื้นที่สูง สำเนาทะเบียนบ้านชั่วคราวหรือ "ทร.13" และบัตรประจำตัวบุคคลบนพื้นที่สูงหรือ "บัตรสีฟ้า"

2. กลุ่มชาวเขาที่ขาดหลักฐานทำให้ไม่สามารถขอลงรายการสัญชาติไทยได้ตามหลักเกณฑ์ เช่น ขาดเอกสาร หรือขาดบุคคลรับรอง เป็นต้น

3. กลุ่มชาวเขาที่ไม่ได้เกิดในราชอาณาจักรไทย แต่มีทะเบียนประวัติและบัตรสีฟ้า ซึ่งคาดว่าจะมีประมาณ 98,549 คน ส่วนประสานราชการ กรมการปกครอง จึงดำเนินโครงการพิจารณาให้สถานะคนต่างด้าวแก่ชาวเขาที่อพยพเข้ามา มีสถานะเป็นบุคคลเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายประเภทคนไร้สัญชาตินอกกำหนด หรือ "คนต่างด้าว"

นอกจากนั้น ยังมีชาวเขาที่ไม่ได้ผ่านการสำรวจจัดทำทะเบียนประวัติหรือไม่มีหลักฐานใดๆ (ไม่ได้รวมอยู่ในฐานตัวเลขนี้) สำนักทะเบียนราษฎรจึงดำเนินโครงการสำรวจและจัดทำทะเบียนประวัติชุมชนบนพื้นที่สูง โดยได้รับการสนับสนุนจากกองทุนมิยาฮาวา และดำเนินการในปี พ.ศ.2542 ได้รับ บัตรสีเขียวขอบแดง (ปัจจุบันระงับการแจกบัตรชั่วคราว) ดังนั้น ในแง่ความหมายของคำว่า บุคคลบนพื้นที่สูง ชนกลุ่มน้อย และชาวเขา ตามนิยามของหน่วยราชการจึงยังไม่ตรงกันนัก ขณะคำเรียกเผ่าพันธุ์ก็ไม่ตรงกับวัฒนธรรมเดิม ทำให้บุคคลหลายกลุ่มเข้าใจผิดและไม่มีสิทธิในการลงรายการสัญชาติไทยในทะเบียนบ้าน ส่วนกลุ่มชนดั้งเดิม เช่น มลาบลิ (ผิวดองเหลือง) หรือลัวะ ก็ไม่เข้าข่ายที่จะขอลงรายการสัญชาติไทยตามระเบียบนี้ ขณะเดียวกันฐานข้อมูลปริมาณตัวเลขประชากรชาวเขาของแต่ละหน่วยงานก็แตกต่างกันเกิดความสับสน ยังไม่รวมถึงตัวชาวเขาเองที่อาจไม่เข้าใจนโยบายรัฐและสถานะของตัวเอง ทำให้ชาวเขาดังเดิมยังไม่มีสัญชาติไทยถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อเข้าใจความซับซ้อนในสถานะบุคคลดังกล่าว จึงสมควรมองย้อนนโยบายรัฐในการจัดการปัญหานี้ เพื่อเข้าใจความพยายามแก้ไข ซึ่งในข้อเท็จจริงบางนโยบายก็อาจสร้างความสับสนแก่ผู้ปฏิบัติและชาวเขา และเป็นปัญหาหมกหมมมาจนปัจจุบัน

นอกจากนี้ ศุภชัย (2541) ยังได้กล่าวถึง วิวัฒนาการของนโยบายรัฐในการกำหนดสถานะบุคคลของชาวเขา ในปี พ.ศ.2512-13 เกิดความขัดแย้งระหว่าง พลท.กับหน่วยงานราชการ กอ.รมน. และกระทรวงมหาดไทยจึงเร่งรัดการจดทะเบียนราษฎรชาวไทยภูเขา(ทร.ชข.) โดยสำรวจทะเบียนราษฎรและแจก “เหรียญที่ระลึกชาวเขา” ให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ รวมทั้งสิ้น 119,591 คน แต่ใน

ส่วนที่เป็นสัญชาติ "ให้ลงเผ่าชาวเขาแทน" ทำให้ชาวเขาส่วนหนึ่งได้รับการจดทะเบียน แต่ชาวเขาส่วนใหญ่ก็ถูกแยกออกจากสถานภาพของผู้ที่มีเหรียญ ยิ่งกว่านั้นยังมีการซื้อขายกันในราคาแพง และเกิดการเปลี่ยนมือผู้ถือเหรียญ

ในปี พ.ศ.2515 มีการอพยพของชาวเขาจากประเทศเพื่อนบ้าน อันเนื่องมาจากภาวะสงคราม รัฐบาลจึงประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 ยกเว้นการให้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดนแก่ชาวเขาที่บิดามารดาเข้าเมืองโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้ชาวเขาจำนวนมากที่เกิดในราชอาณาจักรไม่มีสัญชาติ

ในปี พ.ศ.2517 กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศระเบียบว่าด้วยการลงรายการสัญชาติไทยในทะเบียนบ้านให้แก่ชาวเขา พ.ศ. 2517 (มีผลบังคับใช้ 1 มกราคม 2518) ทำให้ชาวไทยภูเขาสามารถลงรายการสัญชาติไทยได้ หากได้รับการจัดทำทะเบียนราษฎรเมื่อปี 2512-2513 ไว้แล้วหรืออยู่ในความดูแลของหน่วยราชการ เช่น กรมประชาสงเคราะห์ ดชด. กอ.รมน. หรือ กองทัพบก เกิดในประเทศไทยและบรรลุนิติภาวะแล้ว และถ้าเป็นผู้เยาว์มีบิดามารดาเป็นคนสัญชาติไทยให้ได้สัญชาติไทยตามบิดามารดา ในปีเดียวกันนี้ กรมการปกครอง โดยอนุกรรมการชาวเขา สาขาการปกครองก็มีความเห็นว่า “ชาวเขาเป็นพวกที่มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทยมานาน ตามหลักกฎหมายย่อมได้สัญชาติไทยอยู่แล้ว เพียงแต่ยังไม่มีหน่วยราชการเข้าไปปกครองดูแลถึง ชาวเขาจึงยังไม่มีทะเบียนบ้านและสัญชาติตามกฎหมาย การกรอกระเบียนเกี่ยวกับสัญชาติของชาวเขาจึงใช้คำว่า ลงรายการสัญชาติ แทนคำว่า ให้สัญชาติ” หลังจากนั้นรัฐบาลจึงปรับแนวคิดว่า “ชาวเขา” เป็น “คนไทย” และดำเนินโครงการ คือ

ในปี พ.ศ.2528-2531 กรมประชาสงเคราะห์มีโครงการสำรวจเพื่อจัดทำทะเบียนประวัติชาวเขาที่ตกหล่นที่เรียกว่า “โครงการสิงห์ภูเขา” และในปีพ.ศ.2533 แผนแม่บทการพัฒนาที่สูงระบุให้ออกบัตรประจำตัวบุคคลบนพื้นที่สูงหรือ บัตรสีฟ้า ให้แก่ชาวเขาที่ผ่านการจัดทำทะเบียนประวัติ ทำให้ชาวเขาบางส่วนได้รับสถานะบุคคลบนพื้นที่สูง แต่อีกหลายคนตกหล่น

ในปี พ.ศ.2534 กรมการปกครองได้จัดทำทะเบียนบ้านชั่วคราวหรือ **ทร.13** ให้แก่ชาวเขา โดยประกาศใช้พรบ.การทะเบียนราษฎร พ.ศ.2534 และยกเลิกพรบ.การทะเบียนราษฎร พ.ศ.2499 เป็นผลให้ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการลงรายการสัญชาติไทยในทะเบียนบ้านให้แก่ชาวเขา พ.ศ.2517 ถูกยกเลิกไปพร้อมกัน

ในปี พ.ศ. 2535 สำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง ได้ออกระเบียบสำนักทะเบียนกลาง ว่าด้วยการพิจารณาลงรายการสัญชาติไทยในทะเบียนบ้านให้แก่ชาวไทยภูเขา พ.ศ.2535 ทำให้ชาวเขาส่วนใหญ่ได้รับการลงรายการสัญชาติ แต่ในปีพ.ศ.2539 ได้มีการแก้ไขคุณสมบัติบุคคลในระเบียนดังกล่าว ระบุให้ "ชาวเขา" ที่จะลงรายการสัญชาติไทยในทะเบียนบ้านและมี สถานะเป็นคนไทย ได้ ต้องอยู่ในความดูแลของส่วนราชการ หรือได้รับการจัดทำทะเบียนราษฎรชาวเขาไว้แล้ว หรือจัดทำเลขประจำตัวประชาชน และ 1) เกิดในประเทศไทยพร้อมทั้งมีคุณสมบัติไม่ขัดกับพรบ. สัญชาติ 2) บรรลุนิติภาวะหรือสมรสแล้วตามประเพณี 3) มีถิ่นที่อยู่ถาวร โดยมี ตร.13 แล้ว 4) เป็นผู้ทำมาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต 5) ไม่ปลูกพืชเสพติด 6) สามารถพูดและฟังภาษาไทยได้

ในปี พ.ศ. 2538 รัฐบาลได้มีมติ ครม.(วันที่ 3 ตุลาคม 2538) เห็นชอบในหลักการโครงการพิจารณาให้สถานะคนต่างด้าวแก่ชาวเขาที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย โดยมีเงื่อนไข 10 ประการ และมุ่งแก้ปัญหาคนต่างด้าวที่อพยพเข้ามาและบุคคลที่เกิดในไทยโดยมีบิดามารดาเป็นคนต่างด้าว ซึ่งขณะนี้มีประมาณ 90,000 คน ให้สามารถขอสถานะบุคคลเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายประเภทคนไร้สัญชาตินอกกำหนดหรือ สถานะต่างด้าว ได้ โดยดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2540

ดังนั้น จากพัฒนาการของโครงการต่างๆของรัฐในการกำหนดสถานะบุคคลบนพื้นที่สูง แม้จะมีเจตนาแก้ปัญหาความสับสนในสถานะชาวเขา แต่ในทางปฏิบัติส่งผลให้ข้าราชการและบุคคลทั่วไปเข้าใจคลาดเคลื่อนกับเรื่องนี้ ว่าชาวเขากลุ่มไหนสมควรได้รับสถานะใด ขณะที่ชาวเขา ก็อาจมีหลายสถานะ เพราะดำเนินตามในทุกโครงการ และบางคนแม้มีสถานะเป็นคนไทยที่กำลังรอลงรายการสัญชาติ แต่ก็เสียสิทธิความเป็นคนไทย เพราะการเรียกประโยชน์ การสวมสิทธิ หรือบางคนไปขอสถานะต่างด้าวควบคู่กันจนเสียสิทธิเดิม เป็นต้น ยิ่งกว่านั้น ภายใต้นโยบายและโครงการของรัฐ เมื่อถูกนำไปปฏิบัติก็มีแนวคิดบางประการที่ทำให้ผู้ดำเนินงานเกิดข้อจำกัดหรือแปลงนโยบายไปในทางลบ ทำให้การแก้ปัญหาไม่เป็นไปตามเป้าที่วางไว้ โดยเฉพาะแนวคิด "อคติทางชาติพันธุ์" ที่จำกัดและทำให้การแก้ปัญหาไม่บรรลุผล ในการจัดการเรื่องสถานะบุคคลจึงสมควรทำความเข้าใจแนวคิดทางสังคมอย่างรอบคอบและแก้ไขอย่างรอบด้าน

ความพึงพอใจ

1. นิยามและความหมาย

ทฤษฎีความพึงพอใจเป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยความรู้สึกสองแบบของมนุษย์ คือ ความรู้สึกในทางบวก และความรู้สึกในทางลบ ความรู้สึกในทางบวกคือความรู้สึกที่อาจเกิดขึ้นแล้วจะทำให้เกิดความสุข ความสุขนี้จะความรู้สึกทางบวกเพิ่มขึ้นได้อีก จะเห็นได้ว่าความสุขเป็นความรู้สึกที่สลับซับซ้อน และความสุขนี้ก็มีผลต่อบุคคลมากกว่าความรู้สึกทางบวกอื่น ๆ

คำพ้อง (2535) ความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวกและความสุข มีความสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อนและความสัมพันธ์ของความรู้สึกทั้งสามนี้เรียกว่า ระบบความพอใจ โดยความพอใจจะเกิดขึ้นได้เมื่อระบบความพอใจมีองค์ความรู้สึกละทางบวกมากกว่าทางลบ ความพอใจสามารถแสดงออกมาในรูปของความรู้สึกทางบวกแบบต่าง ๆ ได้ และความรู้สึกทางบวกนี้ยังเป็นตัวช่วยให้เกิดความพึงพอใจเพิ่มขึ้นอีกได้

เมตตา (2539) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า เป็นความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความรู้สึกพึงพอใจจะเกิดขึ้น เมื่อบุคคลได้รับในสิ่งที่ต้องการหรือเป้าหมายในระดับหนึ่ง ความรู้สึกดังกล่าวจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้น หากความต้องการหรือจุดมุ่งหมายนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง

นกวรณ (2543) กล่าวว่า ความพึงพอใจ (satisfaction) เกี่ยวข้องกับ 2 แนวคิด คือ

1. แนวคิดที่ว่า ความพึงพอใจเป็นผลที่ได้จากการดำเนินการสนองตอบแรงจูงใจอันเป็นสาเหตุของพฤติกรรม

2. แนวคิดเชิงการประมาณค่า ในแง่ที่ว่า คนมีความสุข แค่ไหน ในภาพรวมจากการร่วมกิจกรรมนั้นหนทางการ

วิชาญ (2544) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติของคนต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางบวกจะแสดงออกมาในระดับความรู้สึกที่ชอบมากหรือชอบน้อย นั่นคือ

ระดับความพึงพอใจต่องานนั้น ๆ ความรู้สึกพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งจูงใจและเมื่อความต้องการของบุคคลได้รับการตอบสนอง ทำให้สามารถลดความตึงเครียดจนก่อให้เกิดความสุขทางใจ

พิศศักดิ์ (2543) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกและเจตคติที่ดีของบุคคลที่มีต่อปัจจัยหรือองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น สภาพแวดล้อมและอื่น ๆ ซึ่งถ้าองค์ประกอบเหล่านี้สามารถสนองความต้องการของบุคคลได้อย่างเหมาะสมจะมีผลต่อความพึงพอใจ

2. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ความพึงพอใจมีส่วนเกี่ยวข้องกับความต้องการของมนุษย์กล่าวคือ ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อความต้องการของมนุษย์ได้รับการตอบสนองซึ่งมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในที่ใดย่อมมีความต้องการขั้นพื้นฐานไม่แตกต่างกัน ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมใหม่จึงเป็นผลจากการที่ความต้องการของมนุษย์ได้รับการตอบสนอง ทำให้มีความรู้สึกที่ดีต่อสภาพแวดล้อมนั้น ๆ สามารถปฏิบัติตนอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข ปราศจากความขัดข้องใจ ซึ่งจะมีผลถึงการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ของมนุษย์ในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

นักจิตวิทยาเชื่อว่าการที่คนเราจะแสดงออกอย่างไรก็ตาม ย่อมเป็นไปตามความต้องการบางอย่างผลักดันให้กระทำ ความต้องการของมนุษย์โดยส่วนใหญ่แล้วมีความต้องการคล้ายคลึงกันทั้งในทางร่างกายและจิตใจมนุษย์จะมีความต้องการทางด้านร่างกายก่อนความต้องการทางด้านจิตใจความต้องการเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานต่อเนื่องกัน ถ้าความต้องการขั้นต่ำกว่าได้รับการตอบสนองพอสมควรแล้ว ความต้องการขั้นสูงก็จะเกิดขึ้น

ความพึงพอใจ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 พึง เป็นคำกริยาอื่นแปลว่า ควร เช่น พึงใจ หมายความว่า พอใจ ชอบใจ จากความหมายของทั้งความคาดหวังและความพึงพอใจที่ได้กล่าวมานั้น พบว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับความต้องการของมนุษย์ซึ่งสามารถอธิบายได้จากทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ ซึ่งแรงจูงใจของมนุษย์ลักษณะตามลำดับขั้นของความต้องการ โดยแบ่งออกเป็น 5 ลำดับขั้น ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกายหรือทางสรีรวิทยาเป็นความต้องการที่มาสโลว์และ นักจิตวิทยาเห็นว่าเป็นความต้องการระดับแรกสุด ได้แก่ อาหาร น้ำ เพื่อบรรเทาความหิว ความต้องการทางเพศ การพักผ่อนนอนหลับ การได้พักผ่อนหย่อนใจ
2. ความต้องการได้รับความปลอดภัย จะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการขั้นที่ 1 ได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ก็จะแสวงหาความมั่นคง การป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ถ้าหากไม่ได้รับการสนองตอบ คนเราอาจจะหาทางหลบหนีไปจากสภาพนั้น ๆ ได้
3. ต้องการความรัก และความเข้าใจเป็นสมาชิกในกลุ่มเพราะว่าต้องการได้รับความอบอุ่น การยอมรับจากสมาชิกหรือเพื่อนในกลุ่มต้องการทราบว่าตัวเองมีฐานะอย่างไรในกลุ่ม
4. ต้องการได้รับการยกย่องในด้านความมีชื่อเสียง และเกียรติซึ่งหมายถึงลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการได้รับความเชื่อมั่นอื่น ๆ ทำให้ความรู้สึกอิสระมีเสรีภาพและความมีชื่อเสียงในด้านต่าง ๆ
5. ต้องการได้กระทำตามความสามารถที่เป็นจริงเป็นจริง เป็นขั้นสุดท้ายของความ ต้องการและเป็นความต้องการสูงสุดของบุคคลเพื่อแสดงถึงสิ่งที่เขามีความสามารถและศักยภาพที่จะทำได้

จากทั้ง 5 ขั้นตอนความต้องการของมนุษย์นั้นต่อเนื่องจากความต้องการส่วนบุคคลทั้ง ด้านร่างกายและความปลอดภัย เมื่อได้รับการตอบสนองในขั้นต้นแล้ว มนุษย์จะเกิดความต้องการ ในระดับที่สูงขึ้น นั่นคือความต้องการทางด้านสังคมเกี่ยวกับการยอมรับในกลุ่ม เนื่องจากต้องการ ความรักและความต้องการได้รับการยกย่องทางด้านเกียรติยศ ชื่อเสียงและที่สุดเมื่อเขาได้รับการ ตอบสนองถึงขั้นนี้แล้ว ขั้นสุดท้ายคือความต้องการทางด้านสติปัญญาเป็นความต้องการขั้นสูงสุด ตามทฤษฎีด้านแรงจูงใจโดยมีแรงขับด้านความต้องการของมนุษย์

หากนำมาพิจารณาถึงความต้องการของผู้มาเยือนในการท่องเที่ยว อาจกล่าวได้ว่า เจ้าหน้าที่ต้องมีการจัดการเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้มาเยือนในด้านความต้องการพื้นฐาน นั่นคือความต้องการส่วนบุคคลซึ่งเป็นความต้องการทั่ว ๆ ไป ที่มนุษย์ต้องการได้รับตอบสนอง

เช่น ความหวี ความปลอดภัยแม้กระทั่งความต้องการได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ หรือความต้องการอื่น ๆ ที่ผู้มาเยือนต้องการภายใต้ขอบเขตที่เหมาะสม

การตั้งถิ่นฐาน

อภิศักดิ์ (2522) ได้ให้ความหมายของการตั้งถิ่นฐานว่าหมายถึง อุปกรณ์และความสะดวกต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเมื่อมีการตั้งหลักแหล่ง เช่น อาคารบ้านเรือน เรือสวนไร่นา ตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่สร้างขึ้น

สวาท (2522) กล่าวถึงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานในชนบทว่าเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนในชนบทกับสภาพแวดล้อมและเป็นเครื่องชี้แสดงลักษณะอื่น ๆ ทางสังคมของหมู่บ้านได้เป็นอย่างดีและได้แบ่งรูปแบบการตั้งถิ่นฐานในชนบทออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ การตั้งถิ่นฐานแบบรวมกันอยู่เป็นกลุ่มก้อน และการตั้งถิ่นฐานแบบกระจายกันอยู่เป็นหย่อม ๆ

ณรงค์ (2515) ได้แบ่งแบบแผนการตั้งถิ่นฐานออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ การตั้งถิ่นฐานที่ไม่มีการวางแผน ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานประเภทนี้จะมีบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นหย่อม ๆ หรือการกระจัดกระจายกันอยู่โดยขาดการวางแผนไว้ล่วงหน้า และการตั้งถิ่นฐานแบบมีการวางแผน เป็นการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์อย่างมีระเบียบแบบแผนไว้ล่วงหน้า มีการจัดวางผังเมืองหรือมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นส่วนๆ

ชัชณี (2524) ได้สรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานว่าเป็นผลมาจากปัจจัย 2 ด้าน คือ ปัจจัยทางด้านกายภาพ ได้แก่ อากาศ ภูมิประเทศ ความสมบูรณ์ของทรัพยากรเป็นต้น และปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม เช่น ศาสนา ความเชื่อ ภาษา การเมือง และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

สำหรับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณ Butzer and Karl (1971) ได้กล่าวถึงปัจจัยขั้นพื้นฐานทางธรณีสัณฐานที่เหมาะสม โดยจำแนกแหล่งของการตั้งถิ่นฐานทางโบราณคดีออกเป็น 6 แหล่ง คือ

1. บริเวณที่เกิดการทับถมของตะกอนที่น้ำพัดพามา
2. บริเวณที่เกิดจากการทับถมแถบทะเลสาบหรือหนองน้ำ

3. บริเวณที่เกิดจากการทับถมโดยการพัดพาของลม
4. บริเวณที่เกิดจากการทับถมในพื้นที่ที่มีความลาดชัน
5. บริเวณพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นถ้ำ
6. บริเวณที่เกิดการทับถมบนผิวดิน

ชาติชาย (2522) ได้ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณในแหล่งโบราณคดีว่า จะต้องมีสภาพแวดล้อมที่พิเศษต่างจากสภาพธรรมดา ลักษณะพิเศษดังกล่าวได้แก่

1. มีการคมนาคมสะดวก
2. มีความอุดมสมบูรณ์ของดิน
3. มีลักษณะที่เป็นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ
4. มีลักษณะที่เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีการต่าง ๆ
5. มีขบวนการทับถมที่จะก่อให้เกิดการฝังโบราณวัตถุต่าง ๆ

การศึกษาเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานทั้งทางด้านกายภาพและทางด้านวัฒนธรรมด้วย

ฉะนั้นแนวคิดในเรื่องความพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนคนน้ำ จึงมีความหมายถึงความรู้สึทางด้านบวกหรือด้านลบของประชาชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บนพื้นที่ดินน้ำที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานในปัจจุบัน และความคิดเห็นในการย้ายถิ่นฐาน

ทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

1. ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

เกษม (2524) ให้ความหมายทรัพยากรธรรมชาติว่า หมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

นิวัติ (2528) ได้ให้ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติ ว่าหมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีประโยชน์สามารถสนองต่อความต้องการของมนุษย์ได้หรือมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

เกษม (2524) กล่าวว่า การอนุรักษ์ (Conservation) หมายถึง การใช้ประโยชน์อย่างมีเหตุผล (To Use Rationally) และมีการสร้างเสริม (Build Up)

โสภณ (2524) ให้ความเห็นว่า การอนุรักษ์เกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือชนบท ดังนั้นในการจัดการวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด จึงต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมและธรรมชาติ

เกษม และประพันธ์ (2525) ได้ให้หลักการอนุรักษ์ไว้ว่า

1. ต้องใช้อย่างชาญฉลาด (Wise Use) คือ พิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลได้ผลเสีย ความขาดแคลน หรือความหายากในอนาคต อีกทั้งพิจารณาหลักเศรษฐศาสตร์อย่างถี่ถ้วน

2. ประหยัดของที่หายาก ทรัพยากรใดที่มีน้อยหรือหายากควรอย่างยิ่งที่จะเก็บรักษาเอาไว้มิให้สูญไป ถ้าใช้ก็ใช้อย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย

3. หาวิธีการปรับปรุงของที่ไม่ดี หรือเสื่อมโทรมให้ดีขึ้น นั่นคือ ทรัพยากรใดที่เกือบจะสูญเปล่าหรือหมดไป ถ้าดำเนินไม่ถูกต้อง ตามหลักวิชา ควรหาทางปรับปรุงในลักษณะที่ดีขึ้น

ถนน (2525) ได้ให้ความเห็นว่า ทรัพยากรธรรมชาติเป็นมรดกที่มีคุณค่าที่ธรรมชาติให้ไว้ เพื่อมนุษย์จะได้ใช้สอยในการดำรงชีวิต จึงจำเป็นต้องศึกษาค้นคว้าถึงการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้ถูกต้อง มิฉะนั้น ทรัพยากรเหล่านั้นจะต้องหมดไปอย่างรวดเร็ว

จึงอาจสรุปได้ว่า ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีประโยชน์สนองตอบต่อความต้องการของมนุษย์ได้หรือมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยวิธีการฉลาดเหมาะสม โดยการใช้อย่างประหยัด และเกิดคุณค่ามากที่สุด รวมทั้งการพยายามใช้ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นให้มีอายุยืนยาวที่สุด

2. ประเภทของทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติ แบ่งตามลักษณะที่นำมาใช้ได้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

2.1 ทรัพยากรธรรมชาติประเภทใช้แล้วไม่หมดสิ้น (Inexhaustible Resources) ได้แก่

1. ประเภทที่คงอยู่ตามสภาพเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เลย (Immutable) เช่น พลังงานจากดวงอาทิตย์ ลม อากาศ

2. ประเภทที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ (Mutable) เนื่องจากถูกใช้ในทางที่ผิด เช่น ที่ดิน น้ำ ลักษณะภูมิประเทศ ถ้าใช้ไม่เป็นจะก่อให้เกิดปัญหาตามมาได้แก่ การปลูกพืชชนิดเดียวซ้ำ ๆ ในที่เดิม ย่อมทำให้ดินเสื่อมสภาพ ได้ผลผลิตน้อยลง ถ้าต้องการให้ดินมีคุณภาพดีต้องใส่ปุ๋ยหรือปลูกพืชสับและหมุนเวียน

2.2 ทรัพยากรธรรมชาติประเภทใช้แล้วหมดสิ้นไป (Exhaustible Resources) ได้แก่

1. ประเภทที่ใช้แล้วหมดไปแต่สามารถรักษาให้คงสภาพเดิมไว้ (Renewable) เช่น ป่าไม้ สัตว์ป่า ประชากรโลก ความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำเสียจากโรงงาน น้ำใต้ดิน ปลาบางชนิด ทัศนียภาพอันงดงาม ฯลฯ ซึ่งอาจทำขึ้นใหม่ได้

2. ประเภทที่ไม่อาจทำให้มีใหม่ได้ (Non-Renewable) เช่น คุณสมบัติ ธรรมชาติของดิน พืชพรรณของมนุษย์ สติปัญญา เผ่าพันธุ์ของมนุษยชาติ ไม้พุ่ม ต้นไม้ใหญ่ ดอกไม้ป่า สัตว์บก สัตว์น้ำ

3. ประเภทที่ไม่อาจรักษาไว้ได้ (Non-Maintainable) เมื่อใช้แล้วหมดไป แต่ยังสามารถนำมาใช้เป็นวัตถุดิบเช่นเดิม แล้วนำกลับมาประดิษฐ์ขึ้นใหม่ (Reuse) เช่น โลหะต่าง ๆ สังกะสี ทองแดง เงิน ทองคำ ฯลฯ

4. ประเภทที่ใช้แล้วหมดสิ้นไปนำกลับมาใช้อีกไม่ได้ (Non-Reusable) เช่น ถ่านหิน น้ำมัน ก๊าซ ใยหิน ส่วนใหญ่ ฯลฯ ถูกนำมาใช้เพียงครั้งเดียวก็เผาไหม้หมดไป ไม่สามารถนำมาใช้ใหม่ได้ (ทวิ และ ทศนีย์, 2523)

2.3 การอนุรักษ์ดิน : การควบคุมและป้องกันการพังทลายของดิน

(1) การควบคุมโดยวิธีเทคนิค เป็นการใช้เทคโนโลยีและวิชาการช่วยในการควบคุมหรือปรับปรุง ได้แก่

(1.1) การทำการเพาะปลูกในบริเวณที่ลาด ตามแนวของเนินควรจะทำการไถ หรือพรวนดินไปตามระดับแนวของบริเวณที่มีความสูงเท่ากัน เพราะในขณะที่ไถนั้นผาไถ จะแฉะดินลงไปโดยลักษณะตัว U จะทำให้เป็นแอ่งเก็บกักน้ำฝนไว้ได้ ประมาณ 6-8 เซนติเมตร น้ำฝนที่ตกลงมาจะยังอยู่เต็ม จึงล้นไป การไถแบบนี้จะช่วยไม่ให้น้ำชะล้างดินไปได้ส่วนหนึ่ง ซึ่งตรงข้ามกับการไถเริ่มจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ ก็เป็นการสะดวกที่น้ำจะชะล้างดินลงมา

(1.2) การตัดแปลงพื้นที่ลาดเอียงให้เป็นขั้น ๆ เพื่อทำการเพาะปลูก วิธีนี้ทำกันมากใน ชาวฟิลิปปินส์ ญี่ปุ่น วิธีการตัดแปลงพื้นที่ลาดเอียงให้เป็นขั้น ๆ นี้จะมีลักษณะคล้ายบันได ส่วนที่ราบใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูก ส่วนที่ชันมักใช้ปลูกหรือหินกันไว้อย่างมั่นคง และมักจะมีหญ้าปกคลุมไว้ด้วยต้องอาศัยแรงงานคนมากเหมาะสำหรับประเทศที่มีพลเมืองหนาแน่นเกินที่ทำมาหากิน

(1.3) การควบคุมร่องน้ำ ใช้วิธีสร้างเขื่อนเล็ก ๆ คั่นเป็นตอน ๆ และพยายามหาพืชที่ออกเร็วมาปกคลุมเสีย ทั้งนี้โดยมีความประสงค์เพื่อกันไม่ให้ น้ำไหลลงในบริเวณร่องน้ำเร็วเกินไป

(1.4) การไถที่ทำการเพาะปลูกน้อยลง บางครั้งอาจทำการเพาะปลูก โดยไม่ต้องทำการไถหรือพรวนดิน เพราะเมื่อไถที่บางแห่งอาจเป็นเหตุทำให้ดินแห้ง

(2) การคงไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งอาจทำได้หลายทาง ดังนี้

(2.1) ใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ปุ๋ยแบบนี้มีหลายชนิด วิธีใช้มักจะขึ้นอยู่กับสภาพดินและพืชต้องรู้เวลาที่จะใช้พร้อมกับจำนวน หากใช้ไม่ถูกวิธีอาจมีความเสียหาย เช่น ถ้าใช้ไปอย่างเดียว อาจทำให้ดินแน่น

(2.2) ใช้ปุ๋ยสด (Green Manure) คือ ใช้มูลของสัตว์ทำปุ๋ย ซึ่งนอกจากจะให้แร่ธาตุต่าง ๆ แก่ดินแล้ว ยังช่วยให้ดินร่วนอยู่เสมอ และทำให้พื้นดินมีความชุ่มชื้น

(2.3) ใช้หินปูนป่น (Liming) หินปูนที่ป่นแล้ว เมื่อนำมาใส่ในดินก็จะแก้ดินที่เป็นกรดให้จัดจางลงได้

(3) การอาศัยพืชช่วยป้องกัน

(3.1) การใช้หญ้าคลุม (Mulching) การใช้หญ้าหรือฟางคลุมดินเป็นการป้องกันการพังทลายของดินได้ดีมาก

(3.2) การปลูกพืชหมุนเวียน (Crop Rotation) หากปลูกพืชชนิดเดียวกันในดินแปลงเดียวซ้ำซากจะทำให้แร่ธาตุบางอย่างในดินที่พืชชนิดนั้นต้องการสูญเสียไป จึงควรปลูกพืชชนิดต่าง ๆ กัน โดยเฉพาะปลูกสลับกับพืชตระกูลถั่ว ซึ่งเป็นพืชที่ทำประโยชน์ให้แก่ดินโดยการสร้างไนโตรเจนขึ้นที่ราก แต่ถั่วเหลืองหรือพืชคลุมดินที่ใช้ใบให้สัตว์กินนั้น ให้ไนโตรเจนแก่ดินไม่มากนัก

(3.3) การปลูกพืชสลับ (Strip Cropping) วิธีการนี้คือ เมื่อปลูกพืชชนิดหนึ่ง ซึ่งทำให้ดินเกิดพังทลายได้ง่ายก็ต้องหาพืชอื่นที่ยึดเกาะดินได้ดีปลูกถัดลงมา เพื่อป้องกันดินได้รับความชื้นหากพืชคลุมใช้เป็นอาหารสัตว์ได้ก็จะมีประโยชน์เพิ่มขึ้น

(3.4) การปลูกพืชคลุม (Protective Cover-Crops) ปกติบริเวณสวนหรือไร่เพาะปลูกมักจะปลูกมักจะปลูกพืชเป็นแถว ๆ ที่ดินระหว่างแถวไม่มีหญ้าปกคลุม ทำให้เกิดการพังทลายง่าย เพื่อป้องกันจึงมีวิธีเอาพืชซึ่งเป็นประโยชน์แก่ดินมาปลูกแซม เพื่อช่วยปกคลุมให้ดินได้รับความชื้นหากพืชคลุมใช้เป็นอาหารสัตว์ได้ก็จะมีประโยชน์เพิ่มขึ้น

(3.5) การปลูกป่า (Reforestation) มีหลายประเทศพยายามปลูกป่าไม้ขึ้นใหม่ทดแทนป่าไม้เดิมที่ถูกทำลาย เพื่อช่วยป้องกันไม่ให้ดินพังทลายได้ง่าย (อำนาจ, 2528)

2.4 การอนุรักษ์น้ำ

1. การสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำ โดยการทำเขื่อนกั้นลำน้ำในหุบเขาเมื่อสร้างเขื่อนกั้นลำน้ำเสร็จจะทำให้เกิดอ่างน้ำขนาดใหญ่เพื่อเก็บกักน้ำในบริเวณหน้าเขื่อน ผลที่ได้จากการสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำก็คือ ช่วยในการเพาะปลูกทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้ง ผลผลิตไฟฟ้าจากพลังน้ำช่วยบรรเทาการขาดแคลนนํ้าอุปโภคบริโภคป้องกันน้ำท่วม ช่วยระบายน้ำลงมาหวนน้ำทะเลมิให้ขึ้นมาสูงมากในช่วงหน้าแล้ง อันก่อให้เกิดผลเสียหายแก่พืชผักและสวนผลไม้ได้

2. สร้างอ่างเก็บน้ำ เป็นการเก็บกักน้ำโดยสร้างคันดินกั้นตามหุบเขา หรือทำให้สภาพของหุบเขากลายเป็นทะเลสาบหรือบึงขนาดใหญ่ที่มีขนาดของการเก็บน้ำแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศจะเอื้ออำนวย

3. การสร้างสระเก็บน้ำ เป็นการจัดหาน้ำเพื่อใช้อุปโภคบริโภคในยามเกิดขาดแคลนนํ้าดังปัจจุบันได้มีการพัฒนาแหล่งน้ำโดยการขุดสระเพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้อย่างกว้างขวางเป็นการดำเนินงานของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดในการขุดสระน้ำขึ้นมา การใช้น้ำในสระไม่สูญเสีย ได้ผลประโยชน์คุ้มค่านัก ทั้งนี้เพราะน้ำที่เก็บกักไว้มีปริมาณไม่มาก

4. การเก็บน้ำไว้ใช้โดยการสร้างทำนบปิดกั้นทางน้ำวิธีนี้ชาวบ้านที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้แม่น้ำลำคลองรู้จักการเก็บน้ำไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้งด้วยวิธีนี้ดี ถ้าไม่มีการทำทำนบขวางลำน้ำไว้ น้ำก็จะไหลทิ้งไปโดยเปล่าประโยชน์ ในฤดูแล้งก็จะเกิดภาวะการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค

5. การทำน้ำประปา เป็นกระบวนการแปรสภาพน้ำธรรมชาติให้บริสุทธิ์ เพื่อใช้อุปโภคบริโภค แต่มีกระบวนการผลิตที่ซับซ้อนไม่มากมายนัก และต้องใช้เงินลงทุนมากพอสมควร ดังนั้น การใช้น้ำประปาควรกระทำอย่างประหยัดและให้คุ้มค่า ถ้าสามารถหาน้ำชนิดอื่นมารดน้ำต้นไม้ได้ก็ไม่ต้องใช้น้ำประปารดต้นไม้ หรือไม่ควรปล่อยน้ำประปาทิ้งไว้ เพราะถ้าน้ำเต็มภาชนะแล้วจะไหลทิ้งโดยเปล่าประโยชน์ ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ ในกรณีที่พบเห็นท่อประปาแตก น้ำจะรั่วทิ้งไปควรแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทำการซ่อมแซมโดยเร็วที่สุด

6. การสำรวจค้นหาแหล่งน้ำบาดาลมาใช้ เป็นการหาน้ำมาใช้เพิ่มเติม ในกรณีที่น้ำผิวดินเกิดการขาดแคลน การนำน้ำบาดาลมาใช้จะเป็นประโยชน์ต่อทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของมนุษย์มาก น้ำบาดาลนอกจากนำมาใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคแล้ว ยังสามารถนำไปใช้เพื่อการอุตสาหกรรม การเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์อีกด้วย

7. การใช้น้ำหมุนเวียน เป็นกระบวนการที่นำน้ำที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่อีกตัวอย่างเช่น น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม เมื่อนำมาผ่านกรรมวิธีทำให้สะอาดแล้วนำมาใช้ใหม่ได้

8. การป้องกันการระเหยของน้ำ นับว่าเป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการอนุรักษ์น้ำไว้ใช้ในช่วงน้ำขาดแคลน ทั้งนี้บริเวณที่มีการขาดแคลน น้ำมักจะปรากฏอยู่ในการอนุรักษ์น้ำไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้ง ดังนั้น น้ำที่เก็บไว้ใช้จะระเหยไปอย่างรวดเร็ว ในวันหนึ่ง ๆ น้ำจะสูญเสียเนื่องจากการระเหยเป็นจำนวนมาก การควบคุมน้ำระเหยจะเป็นเทคนิคหนึ่งในการอนุรักษ์น้ำ การส่งน้ำไปใช้เพื่อป้องกันการระเหยของน้ำด้วยการส่งน้ำไปตามท่อหรือการส่งน้ำไปตามคลอง จะต้องมีการเคลือบผิวหน้าของน้ำ ด้วยการใช้น้ำยาเคมี เพื่อป้องกันการระเหยของน้ำเกิดขึ้น (วิชัย, 2525)

2.5 การอนุรักษ์ป่าไม้

ป่าไม้มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต และมีประโยชน์ต่อมนุษย์ในด้านต่าง ๆ มากโย การที่ประชากรของโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ความต้องการใช้ไม้เพื่อประโยชน์ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

จนทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดอย่างรวดเร็ว จนมีผลกระทบต่อระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมทั้งหมดดังนั้น จึงสมควรที่จะให้ความสนใจในการอนุรักษ์ป่าไม้อย่างจริงจัง

สำหรับวิธีการ อนุรักษ์และปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับป่าไม้ มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. ออกกฎหมายกำหนดเนื้อที่ป่าไม้ ชนิดต่าง ๆ ให้เป็นป่าสงวน และอุทยานแห่งชาติ
2. ป้องกันการโค่นไม้ทำลายป่า เพื่อทำไร่เลื่อนลอย โดยแนะนำและส่งเสริมการปรับปรุงที่ดินให้มีคุณภาพ และปลูกพืชที่เหมาะสม
3. ปรามปรามการลักลอบทำลายป่าและตัดไม้อย่างจริงจัง โดยออกพระราชบัญญัติเพิ่มโทษแก่ผู้กระทำความผิด
4. ควบคุมการตัดไม้ให้ถูกหลักวิชาการ ป้องกันไฟไหม้ป่า เพิ่มกำลังเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาป่าไม้ให้เพียงพอ
5. ส่งเสริมการปลูกสร้างสวนป่าอย่างจริงจัง ซึ่งกรมป่าไม้ดำเนินการไปมากแล้ว และต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชน
6. ให้การศึกษาและความรู้เรื่องป่า รวมทั้งวางโครงการ ปลูกป่าทั่วประเทศอย่างรีบด่วนให้ต่อเนื่องตลอดไป (ทวีและทัศนีย์, 2523)

แนวทางในการได้มา ซึ่งการครอบครองที่ดิน (ส.ป.ก.)

เพื่อให้การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการกันพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่กรมป่าไม้ได้มอบให้ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) นำไปปฏิรูปที่ดินกลับคืนกรมป่าไม้เป็นไปตามนโยบายที่ประชุมเรื่อง แนวทางปฏิบัติงานการดำเนินการปฏิรูปที่ดินตามนโยบายรัฐบาล

กรมป่าไม้และ ส.ป.ก. จึงจัดทำบันทึกข้อตกลงแนวทางการปฏิบัติในการกันพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ไม่สมควรจะนำไปปฏิรูปที่ดิน ดังนี้

1. พื้นที่ที่ไม่สมควรจะนำไปปฏิรูปที่ดิน ซึ่งจะต้องดำเนินการกันออก ได้แก่ พื้นที่ดังต่อไปนี้

1.1 พื้นที่ที่มีสภาพเป็นป่า

1.2 พื้นที่ที่มีสภาพหรือสภาพทำการเกษตรไม่คุ้มค่า

1.3 พื้นที่ที่ก่อให้เกิดความต่อระบบนิเวศ และพื้นที่ที่ควรอนุรักษ์ไว้ให้ชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน

1.4 พื้นที่ภูเขาสูงชัน หรือพื้นที่ที่มีความลาดชัน โดยเฉลี่ยตั้งแต่ 35% ขึ้นไปและพื้นที่ต้นน้ำ ลำธาร

1.5 พื้นที่ที่กรมป่าไม้มีภาระผูกพันตามกฎหมาย เช่น สวนป่าของทางราชการพื้นที่ที่อนุญาตให้ส่วนราชการหรือเอกชนเข้าทำประโยชน์แล้ว (ยกเว้นพื้นที่ที่มีหนังสืออนุญาต สทก. ที่ราษฎรแสดงความประสงค์เป็นหนังสือขอรับหนังสืออนุญาตของ ส.ป.ก.แทน)

1.6 พื้นที่ป่าชายเลน

1.7 พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมที่ยังไม่มีราษฎรถือครองทำกิน

2. พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่กรมป่าไม้ได้มอบให้ ส.ป.ก.เพื่อนำไปปฏิรูปที่ดิน ซึ่งได้ประกาศกำหนดเขตประกาศกำหนดเขตปฏิรูปที่ดินแล้ว ในการกันพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติกลับคืนกรมป่าไม้ ให้ปฏิบัติ ดังนี้

2.1 พื้นที่ที่ ส.ป.ก. ได้ทำการรังวัดแปลงที่ดินเสร็จเรียบร้อยแล้ว ส.ป.ก. จะส่งมอบพื้นที่ที่ไม่สมควรจะนำไปปฏิรูปที่ดิน คืนกรมป่าไม้ พร้อมแผนที่แสดงรายละเอียดพื้นที่ ทั้งนี้ กรมป่าไม้ และ ส.ป.ก. จะออกไปร่วมกันตรวจสอบในพื้นที่ โดยกรมป่าไม้เป็นผู้ดำเนินการรังวัดพื้นที่ที่ ส.ป.ก.ส่งมอบคืนมา เพื่อดำเนินการสงวนต่อไป

2.2 พื้นที่ที่ ส.ป.ก. ยังไม่ได้รังวัดแปลงที่ดิน กรมป่าไม้และ ส.ป.ก. จะร่วมกันดำเนินการตรวจสอบพื้นที่ เพื่อกันพื้นที่ที่ไม่สมควรจะนำไปปฏิรูปที่ดินออกก่อนที่ ส.ป.ก. จะรังวัดแปลงที่ดิน โดย ส.ป.ก.จะส่งมอบพื้นที่ที่ร่วมกันตรวจสอบและได้กันออกคืนกรมป่าไม้ เพื่อกกรมป่าไม้ดำเนินการสงวนต่อไปโดยเร็วที่สุด

3. พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่กรมป่าไม้ได้มอบให้ ส.ป.ก.เพื่อนำไปปฏิรูปที่ดิน ซึ่งยังไม่ได้ประกาศกำหนดเป็นเขตปฏิรูปที่ดิน กรมป่าไม้ และ ส.ป.ก. จะร่วมดำเนินการกันพื้นที่ที่ไม่สมควรจะนำไปปฏิรูปที่ดินออกก่อนที่ ส.ป.ก.จะดำเนินการประกาศกำหนดเขตปฏิรูปที่ดิน

4. การดำเนินงานในพื้นที่ใด ๆ ในข้อ 2 และข้อ 3 กรมป่าไม้และ ส.ป.ก.จะต้องมีการประสานแผนการปฏิบัติ พร้อมทั้งการร่วมปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ โดยใช้งบประมาณสำหรับการปฏิบัติงานตามกิจกรรมของแต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบ (บันทึกข้อตกลงร่วมกันว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติในการกันพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติกลับคืนกรมป่าไม้ พ.ศ.2538 เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2538)

ตามที่กรมป่าไม้ และ ส.ป.ก. ได้จัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติในการกันพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติกลับคืนกรมป่าไม้ พ.ศ.2538 เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2538 และได้ถือปฏิบัติร่วมกันมานั้น ปรากฏว่า ยังมีลักษณะงานอื่น ๆ นอกเหนือจากบันทึกข้อตกลงดังกล่าวที่สมควรจะต้องกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกัน ดังนั้น เพื่อให้เป็นการครอบคลุมการปฏิบัติงานที่กรมป่าไม้ และ ส.ป.ก. ร่วมกันดำเนินการอย่างกว้างขวาง และเป็นประโยชน์ร่วมกันทั้งส่วนราชการและประชาชน จึงได้จัดทำบันทึกข้อตกลงเพิ่มเติมระหว่างกรมป่าไม้ และ ส.ป.ก. ขึ้นดังนี้

1. ให้มีสำนักงานความร่วมมือระหว่างกรมป่าไม้ และ ส.ป.ก. เพื่อกำหนดรายละเอียดวิธีปฏิบัติ และความร่วมมือระหว่างกันตามข้อตกลงนี้ หรือกรณีอื่นที่จะมีขึ้นต่อไป

2. การปฏิบัติงานกันพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่กรมป่าไม้มอบให้ ส.ป.ก. ตามบันทึกข้อตกลงเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2538 ให้กรมป่าไม้ และ ส.ป.ก. ร่วมกันประสานแผนและดำเนินการตรวจสอบให้แล้วเสร็จภายในเวลา 2 ปี

3. หากมีพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมสภาพที่กรมป่าไม้จะต้องส่งมอบให้ ส.ป.ก. นำไปปฏิรูปที่ดิน ให้กรมป่าไม้ดำเนินการตรวจสอบกันพื้นที่ที่ไม่สมควรจะนำไปปฏิรูปที่ดินออกก่อนส่งมอบให้ ส.ป.ก. ดำเนินการต่อไป

4. การขออนุญาตใช้พื้นที่ในป่าสงวนแห่งชาติที่กรมป่าไม้มอบให้ ส.ป.ก. นำไปปฏิรูปที่ดิน หากมีผู้ขออนุญาตทำประโยชน์ในที่ดินและที่ดินนั้นยังไม่พ้นสภาพการเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ก่อนที่กรมป่าไม้จะพิจารณาอนุญาตหรือต่ออายุการอนุญาต ต้องได้รับหนังสือยืนยันจาก ส.ป.ก. ว่าไม่ประสงค์จะนำพื้นที่บริเวณดังกล่าวไปดำเนินการปฏิรูปที่ดิน

5. การขออนุญาตหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินในพื้นที่ที่กรมป่าไม้มอบให้ ส.ป.ก. นำไปดำเนินการปฏิรูปที่ดิน แต่ยังไม่มีการออกกฎหมายกำหนดเขตปฏิรูปที่ดิน หรือ

มีพระราชกฤษฎีกาแล้วแต่ยังไม่เพิกถอนป่าสงวนแห่งชาติ ให้กรมป่าไม้ดำเนินการตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 43 (พ.ศ.2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497

6. ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่กรมป่าไม้มอบให้ ส.ป.ก.นั้น ถ้ามีพื้นที่ที่ไม่สมควรนำไปปฏิรูปที่ดินเนื่องจากมีสภาพป่าเป็นแปลงเล็กแปลงน้อยในพื้นที่ราบ และมีใช้เป็นพื้นที่ที่ควรสงวนรักษาไว้เพื่อคุ้มครองระบบนิเวศ และสภาพแปลงดังกล่าวไม่ติดกับป่าผืนใหญ่ ให้กรมป่าไม้ร่วมกับ ส.ป.ก. และหน่วยงานอื่น ร่วมจัดทำโครงการบริหารและจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าแปลงเล็กแปลงน้อย ที่มีได้ดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อให้เป็นแหล่งอาหารและใช้ประโยชน์อื่น ๆ ของชุมชนอย่างยั่งยืน

7. กรมป่าไม้และ ส.ป.ก. จะร่วมกันดูแลพื้นที่ตามแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติที่ติดต่อกับเขตปฏิรูปที่ดิน มิให้มีการบุกรุกพื้นที่ และจะร่วมกันก่อตั้งและอบรมประชาสัมพันธ์ป่าแก่เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน เพื่อให้ดูแลรักษาป่าตามแนวเขตปฏิรูปที่ดินที่ติดต่อกับเขตป่าไม้ต่อไป

8. เมื่อมีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินในท้องที่ป่าสงวนแห่งชาติแห่งใดให้ ส.ป.ก. และกรมป่าไม้ร่วมกันดำเนินการให้มีการปลูกต้นไม้เป็นแนวกันชนเพื่อป้องกันการบุกรุกเข้าไปในเขตพื้นที่ป่าไม้รวมทั้งรวมทั้งส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกไม้เศรษฐกิจประเภทไม้ผลและ/หรือไม้ยืนต้นในเขตที่ดิน ส.ป.ก.ทั้งนี้ เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541

9. เพื่อเป็นการพัฒนาประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน กรมป่าไม้จะให้การสนับสนุนในเรื่องพันธุ์ไม้ และวิชาการในโครงการที่จะร่วมกันจัดให้มีขึ้นต่อไป (บันทึกข้อตกลงระหว่าง กรมป่าไม้และสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ว่าด้วยแนวทางในการปฏิบัติร่วมกันเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดิน พ.ศ.2541)

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2532 อนุมัติตามที่ประธานคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติเสนอขอทบทวนมติคณะรัฐมนตรี เรื่องหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการกำหนดสภาพป่าเสื่อมโทรมและให้ดำเนินการต่อไปได้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ส่งมาพร้อมนี้ สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการกำหนดสภาพป่าเสื่อมโทรมตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2530 ซึ่งมีได้มีการแก้ไขและตามที่คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2532 ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 2 กันยายน 2529 นั้น เพื่อ

ป้องกันมิให้เกิดความสับสนและสะดวกแก่การถือปฏิบัติต่อไป กรมป่าไม้จึงได้เรียบเรียงหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการกำหนดสภาพป่าเสื่อมโทรมตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวเข้าด้วยกัน กล่าวคือ ป่าสงวนแห่งชาติ แห่งใดจะมีสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรมตามความในมาตรา 16 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2528 ต้องมีสภาพตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. เป็นป่าไม้ที่ไม่มีค่าที่มีลักษณะเหลืออยู่เป็นส่วนน้อย และป่านั้นยากที่จะกลับฟื้นคืนดีได้ตาม ธรรมชาติ โดยมีไม้ขนาดความโตวัดโดยรอบลำต้นตรงที่สูง 130 เซนติเมตร ตั้งแต่ 50-100 เซนติเมตร ขึ้นกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ไม่เกินไร่ละ 8 ต้น หรือมีไม้ขนาดความโตเกิน 100 เซนติเมตรขึ้นไป ขึ้นกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ไม่เกินไร่ละ 2 ต้น

2. การสำรวจพื้นที่ดังกล่าวข้างต้นให้ดำเนินการดังนี้

2.1 ในกรณีพื้นที่ที่ขออนุญาตมีเนื้อที่มากกว่า 500 ไร่ ควรมีการตรวจสอบโดยภาพถ่ายทางอากาศ หรือภาพถ่ายดาวเทียม มาตราส่วนที่เหมาะสมซึ่งสามารถตรวจสอบได้ที่ดีที่สุด เพื่อประเมินคุณภาพป่าโดยทั่วไป หากมีพื้นที่ป่าที่สมบูรณ์ให้กันออก

2.2 ให้สำรวจโดยวิธีทำแปลงตัวอย่างแบบ Line Plot ให้กระจายทั่วพื้นที่ไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ของพื้นที่เพื่อหาปริมาณของไม้ขนาดต่าง ๆ ในการประเมินไม่ควรใช้ค่าเฉลี่ยต่อพื้นที่ป่าผืนใหญ่ เพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ควรใช้ค่าเฉลี่ยต่อพื้นที่ป่าในแต่ละแปลงที่สำรวจ

3. ในกรณีที่ป่านั้นตั้งอยู่ในพื้นที่ต้นน้ำลำธารชั้นที่ 1 เอ ชั้นที่ 1 บี และชั้นที่ 2 แม้จะมีต้นไม้น้อย เพียงใดก็ตาม ก็มิให้กำหนดเป็นป่าเสื่อมโทรม (หนังสือกรมป่าไม้ ด่วนมากที่ กษ 0705(3)/ว. 18178 ลงวันที่ 15 มิถุนายน 2532 เรื่อง ขอบทวนมติคณะรัฐมนตรีเรื่องหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการกำหนดสภาพป่าเสื่อมโทรม)

ประกาศกระทรวงมหาดไทย ตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดิน (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2528 ยกเลิกอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอเกี่ยวกับการปฏิบัติการตามประมวลกฎหมายที่ดินในบาง ท้องที่แล้ว สมควรปรับปรุงแบบ หลักเกณฑ์และวิธีการออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ รวมทั้งใบแทนของหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินดังกล่าว เพื่อให้เจ้าพนักงานที่ดินสามารถปฏิบัติการ ตามประมวลกฎหมายที่ดินได้ นอกจากนี้ หลักเกณฑ์การออกหนังสือ

รับรองการทำประโยชน์ และโฉนดที่ดินได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว สมควรปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน โดยเฉพาะการขออนุญาตออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า และเขตที่ได้จำแนกให้เป็นเขตป่าไม้แล้วก็ตาม มติคณะรัฐมนตรี ยังไม่มีมาตรการที่รัดกุมเหมาะสม จึงสมควรกำหนดให้มีการตรวจสอบรับรอง จากกรมป่าไม้และกรมพัฒนาที่ดินก่อนออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ด้วย และพร้อมกันนี้ สมควรกำหนดหลักเกณฑ์การออกโฉนดที่ดินสำหรับที่เกาะ เพื่อป้องกันการบุกรุกของราษฎรกับ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (กฎกระทรวง ฉบับที่ 43 พ.ศ. 2537 ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537)

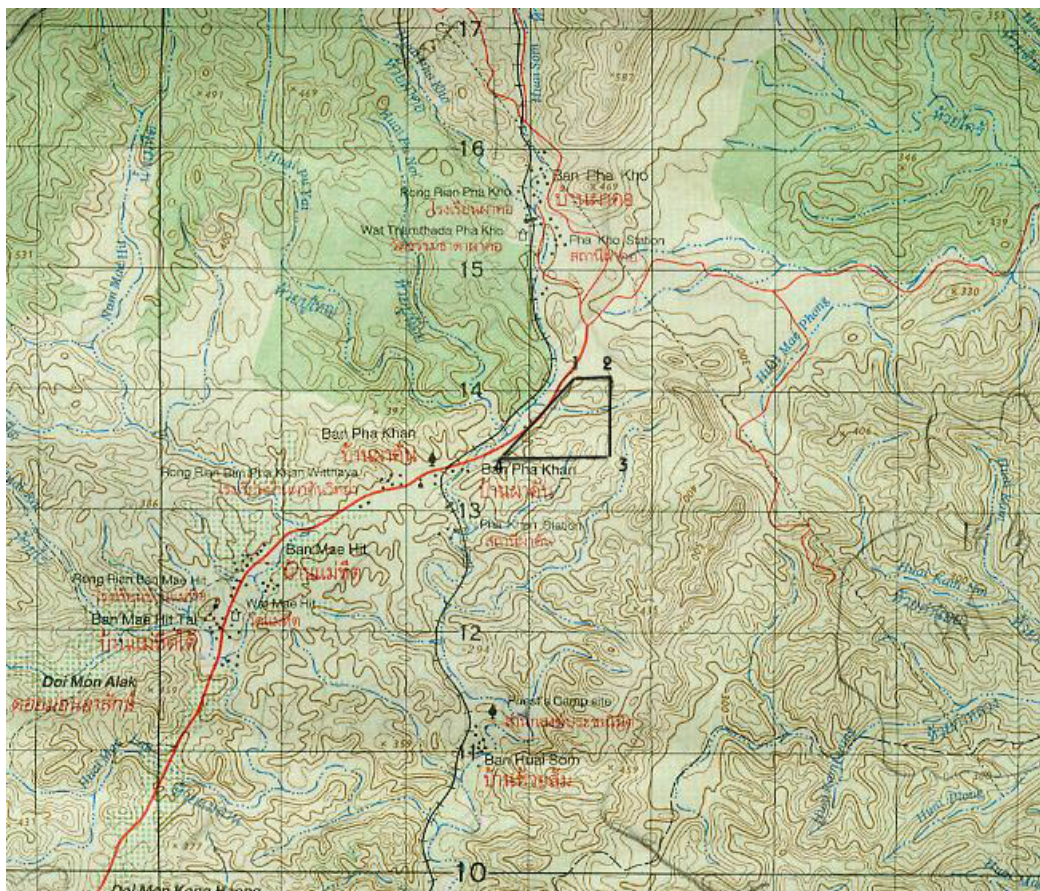
สถานที่ทำการศึกษาวิจัย

ทำการศึกษาในชุมชน หมู่ที่ 6 บ้านผาคอ ในพื้นที่ต้นน้ำของกลุ่มน้ำคอยผาหึง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ดังแสดงในภาพที่ 1 และภาพที่ 2 โดยมีรายละเอียดพื้นที่ศึกษาดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา

หน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำคอยผาหึง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2542 พื้นที่ 432.07 ตารางกิโลเมตร (270,043.73 ไร่) สาเหตุสำคัญที่ได้จัดตั้งหน่วยงานในบริเวณนี้ เนื่องจากพื้นที่บริเวณนี้เป็นเขตต้นน้ำของลุ่มน้ำยมตอนกลาง และเป็นเขตต้นน้ำของกลุ่มน้ำแม่ต้า ซึ่งเป็นลุ่มน้ำสาขาของกลุ่มน้ำยม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงสภาพป่าเพื่อรักษาระบบนิเวศบริเวณต้นน้ำลำธาร

พื้นที่ลุ่มน้ำที่รับผิดชอบลุ่มน้ำหลัก คือ ลุ่มน้ำยม, จำนวนลุ่มน้ำสาขามีอยู่ 3 ลุ่มน้ำ คือ ลุ่มน้ำยมตอนกลาง ลุ่มน้ำแม่แกว และลุ่มน้ำแม่ลาน จำนวนลุ่มน้ำย่อยในพื้นที่มีอยู่ 10 ลุ่มน้ำดังนี้ ห้วยส้ม, ห้วยจำเกียม ห้วยปุ่น้อย, ห้วย ปู่ใหญ่, ห้วยแม่หิด, ห้วยแม่ลาน, ห้วยป่าปง, ห้วยกำ, ห้วยบง, ห้วยดอกไม้

ภาพที่ 2 แผนที่สภาพภูมิประเทศของชุมชน หมู่ที่ 6 บ้านผาคอ ภายในลุ่มน้ำคอยผาหึ่ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่

ภาพที่ 3 หน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำคอยผาหึ่ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่

2. สถานที่ตั้ง

หน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ดินน้ำคอยผาหึ่ง ตั้งอยู่ในเขตท้องที่บ้านผาคอ ตำบลบ้านปิน อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ตามระวางแผนที่ 4945 I, 4945 II ที่ทำการตั้งอยู่ พิกัด X 593948, Y 2019573 อยู่ในชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่ 3 มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 410 เมตร โดยมีบริเวณอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	จรดแนวแบ่งเขตระหว่างจังหวัดแพร่ กับ ตำบลแม่ทะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง
ทิศใต้	จรดพื้นที่เขตการปกครองบ้านทุ่งแล้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่
ทิศตะวันออก	จรดพื้นที่เขตการปกครองบ้านน้ำริน ตำบลต้าผามอก อำเภอลอง จังหวัดแพร่
ทิศตะวันตก	จรดพื้นที่เขตการปกครองบ้านสามขา ตำบลแม่ทะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

ภาพที่ 4 ที่ตั้งสำนักงานหน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ดินน้ำคอยผาหึ่ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่

3. พื้นที่รับผิดชอบ

หน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำดอยผาหัง มีพื้นที่รับผิดชอบ 243.44 ตารางกิโลเมตร ซึ่งในกลุ่มน้ำหลัก คือ กลุ่มน้ำมตอนกลาง กลุ่มน้ำสาขาย่อย คือ กลุ่มน้ำแม่ลาน, กลุ่มน้ำแม่กาง, กลุ่มน้ำแม่ต้า และยังมี กลุ่มน้ำสาขาอีก คือ ห้วยส้ม, ห้วยจำเกียม, ห้วยปุ่น้อย, ห้วยปู้ใหญ่, ห้วยแม่หีด, ห้วยแม่ลาน, ห้วยป่าปง, ห้วยคำ, ห้วยบง, ห้วยดอกไม้

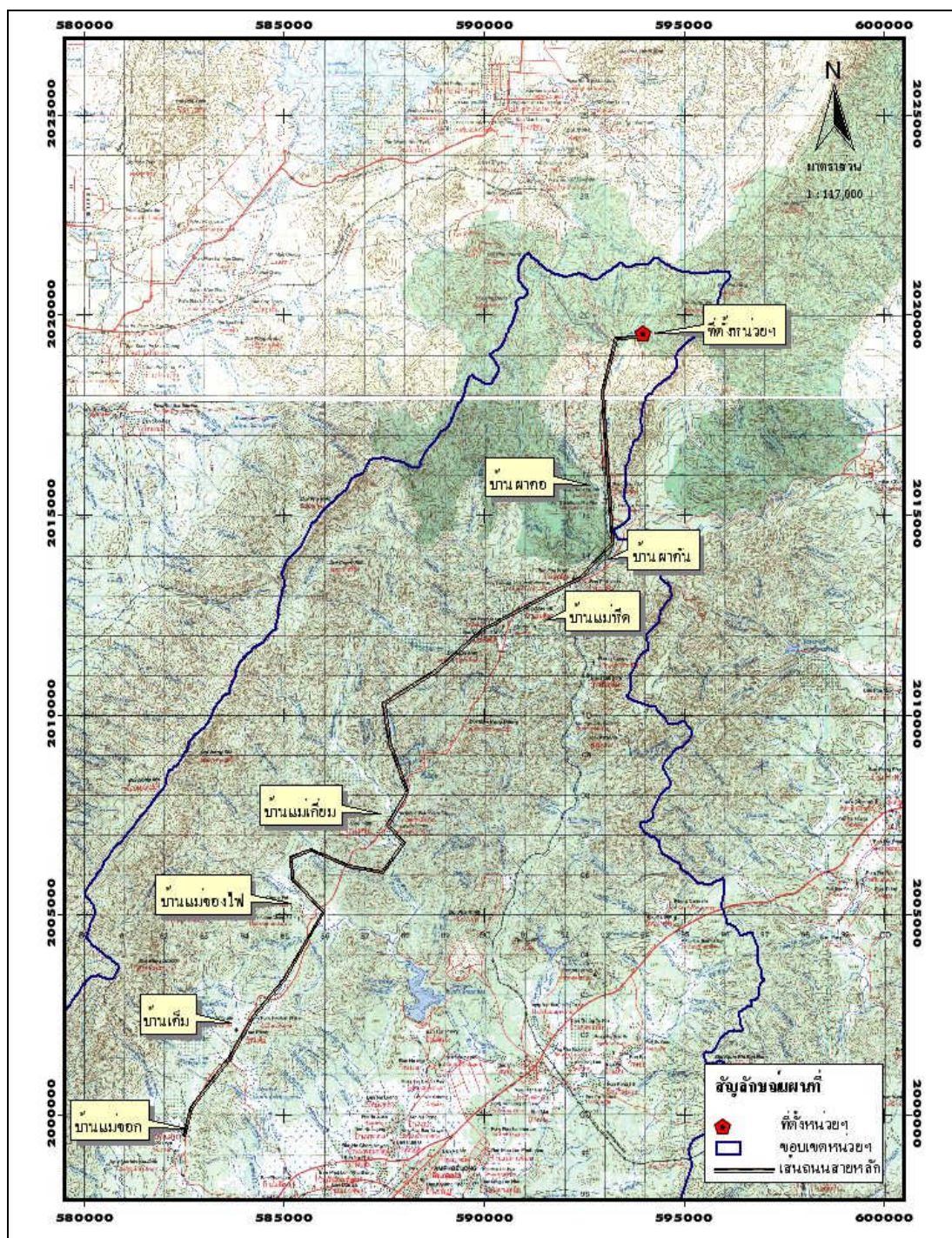
4. เส้นทางคมนาคม

เส้นทางคมนาคมจากจังหวัดแพร่ ถึงหน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำดอยผาหัง ระยะทางประมาณ 85 กิโลเมตร

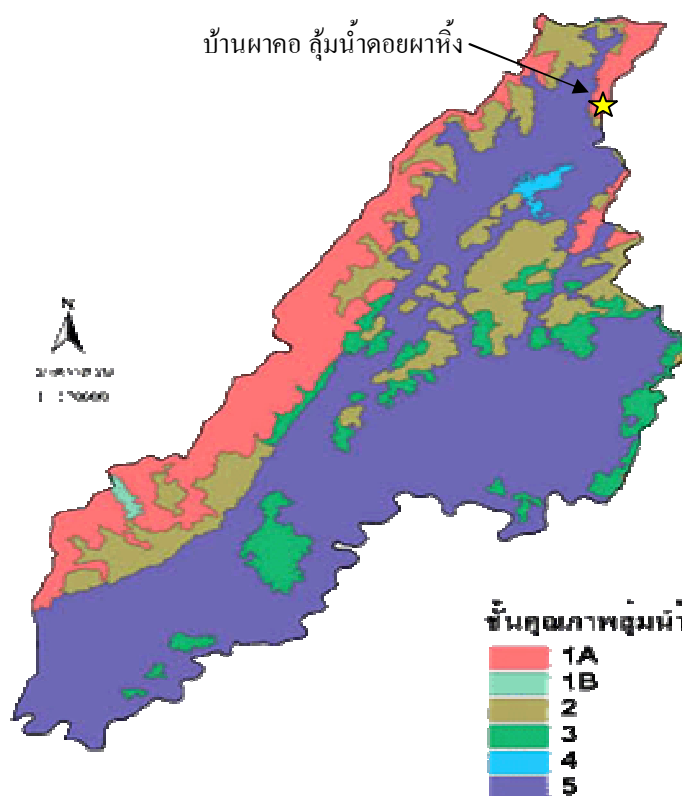
5. ลักษณะภูมิศาสตร์กายภาพ

ลักษณะภูมิศาสตร์กายภาพโดยทั่วไป ไปทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันตกของพื้นที่จะเป็นภูเขาสูงชัน ลักษณะการวางตัวของภูเขาจะอยู่ในแนวทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ของพื้นที่ความลาดชันของพื้นที่สูงกว่า 35% นอกนั้นเป็นเนินเขาค่อนข้างราบลดหลั่นลงมาจะเป็นที่ราบ ทางทิศตะวันออกและทิศใต้ของพื้นที่

มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางสูงสุด 921 เมตร ต่ำสุด 187 เมตร พื้นที่หน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำดอยผาหัง มีพื้นที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่ลาน แม่กาง และป่าสงวนแห่งชาติแม่ต้าตอนใต้ มีพื้นที่ 432.07 ตารางกิโลเมตร หรือ 270,043.75 ไร่ อยู่ในพื้นที่ ที่ประกาศเป็นชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ 1A, 1B, 2, 3, 4, 5 ดังแสดงในภาพที่ 6 และ ตารางที่ 1

ภาพที่ 5 แผนที่สังเขปหน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำคอยผาหิง อำเภอลอง จังหวัดแพร่

ภาพที่ 6 แผนที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำในพื้นที่ศึกษาลุ่มน้ำดอยผาหิ้ง อำเภอทอง จังหวัดแพร่

ตารางที่ 1 แสดงพื้นที่ป่าตามชั้นคุณภาพลุ่มน้ำและหน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำดอยผาหิ้ง อำเภอทอง จังหวัดแพร่

ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ		ตารางกิโลเมตร (ตร.กม.)	ไร่
	1A	73.33	45,831.25
	1B	1.37	856.25
	2	72.26	45,162.50
	3	32.57	20,356.25
	4	2.56	1,600.00
	5	249.98	156,237.50
รวม		432.07	270,043.75

6. ลักษณะทางพืชพรรณ

พื้นที่ป่าไม้ทั้งหมด 432.07 ตารางกิโลเมตร หรือ 270,043.75 ไร่ มีสภาพพื้นที่ป่าประมาณ 45,831.25 ไร่ หรือ 73.33 ตารางกิโลเมตร ส่วนที่เหลือเป็นพื้นที่ ไร่ประโยชน์อื่นๆ เช่น แหล่งที่อยู่อาศัยและพื้นที่เพาะปลูก ชนิดป่าที่ขึ้นอยู่บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำตื้นน้ำค่อยผาหึ่งจะมีลักษณะป่าเป็นป่าผลัดใบในฤดูแล้ง และแตกใบใหม่ ในฤดูฝนและการผลัดใบของไม้จะแตกต่างกัน ตามลักษณะของพื้นที่ป่า เช่น

- ป่าดิบชื้น (Tropical Rain Forest) ลักษณะทั่วไป เป็นป่ารกทึบ มักพบบริเวณลำห้วยบนภูเขา ซึ่งมีความชุ่มชื้นสูง พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ พญาไม้ยาง, ไม้ตะเคียน พันธุ์ไม้พื้นล่างประกอบไปด้วย ไม้พุ่ม หวาย ไม้ไผ่ เถาวัลย์ชนิดต่าง ๆ ซึ่งป่าประเภทนี้พบน้อยในพื้นที่ลุ่มน้ำค่อยผาหึ่ง

- ป่าดิบแล้ง (Dry Evergreen Forest) พบขึ้นตามหุบเขาหรือตามที่ราบเรียบที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 300 - 600 เมตร สภาพป่าจะโปร่งกว่าป่าดิบชื้น พันธุ์ไม้ที่สำคัญได้แก่ ไม้ยาง, มะค่าโมง

- ป่าเบญจพรรณ (Mixed Deciduous Forest) ลักษณะโดยทั่วไปเป็นป่าโปร่งประกอบด้วย ต้นไม้ขนาดกลางเป็นส่วนใหญ่ พื้นที่ป่าไม่รกทึบ ในฤดูแล้งต้นไม้ทั้งหมดจะพากันผลัดใบและมีไฟป่าอยู่ทุกปี มีพันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ไม้สัก, แดง, ประดู่, มะค่าโมง, ชิงชัน, เก็ดแดง, ตะแบก, รกฟ้า, ชัยพฤกษ์, มะเกลือ, ช่อ, จั้วป่า, มะกอก พืชชั้นล่างมีพวกหญ้า ไม้ไผ่ชนิดต่าง ๆ

- ป่าเต็งรัง หรือป่าพะยอม (Deciduous Dipterocarp Forest) ป่าชนิดนี้มีอยู่ทั่วไปทั้งที่ราบและที่เขาสองมักเป็นทรายและลูกรัง ซึ่งจะมีสีค่อนข้างแดง ลักษณะของป่าจะเป็นป่าโปร่งมีต้นไม้ขนาดเล็กและขนาดกลางขึ้นอยู่กระจัดกระจาย พื้นที่ป่าไม่รกทึบ พันธุ์ไม้ที่พบ ได้แก่ เต็ง , รัง , ยางเหียง , ยางพลวง , พะยอม , มะขามป้อม , ยอเถื่อน , รักหนู พันธุ์ไม้ชั้นล่างได้แก่ ประดู่และหญ้าชนิดต่าง ๆ ขึ้นอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะหญ้าแพนด้า

ตารางที่ 2 จำนวนประชากรในพื้นที่ศึกษากลุ่มน้ำดอยผาหัง อำเภอลอง จังหวัดแพร่

ที่	ชื่อหมู่บ้าน	เผ่า	จำนวน			
			ครัวเรือน	ประชากร	ชาย	หญิง
1	บ้านผาคอ หมู่ 6	พื้นเมือง	39	147	78	69
2	บ้านผาคัน หมู่ 10	พื้นเมือง	67	295	195	100
3	บ้านแม่หีด หมู่ 9	พื้นเมือง	167	563	296	267
4	บ้านแม่เกียม หมู่ 1	พื้นเมือง	181	711	371	340
5	บ้านแม่จองไฟ หมู่ 2	กะเหรี่ยง	123	530	283	247

7. ลักษณะทางธรณีวิทยา

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนดินเหนียว และดินทรายเป็นบางส่วนมีอินทรีวัดอุค่อนข้างปานกลาง หน้าดินปกคลุมไปด้วยหญ้าและไม้ไผ่ หลากหลายชนิด ฤดูแล้งดินจะมีลักษณะแห้ง ขุดลงไปประมาณ 20 เซนติเมตร ลักษณะดินจะอุ้มน้ำเหมาะต่อการปลูกพันธุ์ไม้ บริเวณป่าจะเป็น ไม้ผลัดใบเป็นส่วนใหญ่

8. ลักษณะเศรษฐกิจและสังคม

ชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบ หน่วยศึกษการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำดอยผาหัง มีจำนวน 58 หมู่บ้าน อยู่ในเขตการปกครองของ อำเภอลอง และ อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ และ ชุมชนเป้าหมายเดิมมีอยู่ 5 หมู่บ้าน คือ

ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา และรับจ้าง โดยพืชที่ปลูกส่วนใหญ่ คือ ถั่วเขียว (ถั่วเขียวผ่า) และมีการปลูกได้ผลดี ทางหน่วยได้ดำเนินการแจกจ่ายให้ชุมชนหรือประชาชนที่ต้องการ ถั่วเขียวที่ทางหน่วยได้แจกจ่าย คือ ถั่วเขียวผ่า, มะม่วง, กระเทียม, ถั่วเขียว, ขนุน, ฝรั่ง, ลองกอง เป็นต้น

ด้านรายได้และรายจ่าย สถานภาพทางการเงินของชุมชนเป้าหมาย มีรายจ่ายมากกว่ารายได้ คือ ชุมชนไม่มีอาชีพที่แน่นอนและหนี้สินมากกว่ารายได้

8.1 ด้านการศึกษา

- ประชากรหมู่บ้านเป้าหมายส่วนใหญ่ จะจบ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 60% , จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 26% , จบปวส. – ปริญญาตรี จำนวน 7% และพออ่านออกเขียนได้ จำนวน 7%

8.2 ด้านศาสนา

- นับถือศาสนาพุทธ
- วัด 4 แห่ง

8.3 ด้านสาธารณสุข

- จำนวนสถานบริการสาธารณสุข บ้านผาคัน , บ้านแม่หีด และบ้านแม่เกี่ยม รวมจำนวน 3 แห่ง

- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 3 แห่ง ที่บ้านแม่หีด ,บ้านแม่เกี่ยม และบ้านแม่จองไฟ

8.4 ด้านอุปโภคและบริโภค

- มีไฟฟ้าทุกหลังคาเรือน
- มีน้ำประปาใช้

กิจกรรมการดำเนินงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำลุ่มน้ำยม

1. งานฟื้นฟูระบบนิเวศต้นน้ำ

ดำเนินการในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ที่มีสภาพป่าธรรมชาติเสียหายมากยากที่จะกลับฟื้นตัว สมบูรณ์ดังเดิมได้โดยง่าย โดยการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศต้นน้ำ เป็นการนำไม้ท้องถิ่นมาปลูกเสริมลงไปในพื้นที่ที่ป่าธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ยากที่จะฟื้นคืนกลับมาสู่สภาพอุดมสมบูรณ์ได้โดยง่าย โดยปลูกจำนวน 100 ต้น/ไร่ ใช้วิธีการปลูกด้วยระบบไม่เป็นแถวเป็นแนว เพื่อเป็นการเลียนแบบป่าธรรมชาติ ซึ่งการปลูกด้วยวิธีดังกล่าวนี้ นอกจากจะไม่เป็นการรบกวนกระบวนการฟื้นตัวเองตามธรรมชาติของสังคมพืชแล้ว ยังช่วยส่งเสริมให้กระบวนการทดแทนเป็นไปอย่างรวดเร็วอีกด้วย (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำลุ่มน้ำยม, 2548)

การฟื้นฟูระบบนิเวศต้นน้ำ ต้องมีการป้องกันดูแล เอาใจใส่อย่างใกล้ชิด เช่น ป้องกันการบุกรุกซ้ำในพื้นที่ ควบคุมไฟป่าอย่างเข้มงวด ซึ่งจะสามารถย่นระยะเวลาการฟื้นตัวของป่าในช่วงแรกจาก 50 ปีหรือ 60 ปี เหลือเพียง 10 ปี ทั้งนี้ ควรจะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น ทั้งในการสำรวจคัดเลือกพื้นที่ คัดเลือกชนิดพันธุ์ไม้ การปลูกและบำรุงรักษาตลอดจนการควบคุมไฟป่า

ชนิดไม้ที่ควรใช้ ควรเป็นพันธุ์ไม้ท้องถิ่นที่ขึ้นอยู่ในท้องถิ่นอย่างน้อย 5 ชนิด เป็นพันธุ์ไม้ที่สอดคล้องกับแนวพระราชดำริฯ คือ เป็นไม้ 3 อย่างได้ประโยชน์ 4 ประการ ได้แก่ ไม้พื้น ไม้เพื่อการใช้สอย ไม้ที่เป็นอาหารและสมุนไพร และไม้ที่นำไปสู่การอนุรักษ์ เป็นกล้าไม้ขนาดใหญ่ สูงเฉลี่ย 50 เซนติเมตรขึ้นไป เพื่อสามารถต่อสู้กับวัชพืชและความแห้งแล้งได้ กล้าไม้ ที่ปลูกมีดังนี้ สัก แดง ประดู่ มะค่าโมง เก็ดแดง ตะแบก รกฟ้า ยมหิน สมอไทย สมอพิเภก มะเกลือ สนสามใบ แอปเปิ้ลป่า มะเกี๋ยง พญาสัตตบรรณ ฯลฯ

ภาพที่ 7 แปลงฟื้นฟูระบบนิเวศต้นน้ำ ปี พ.ศ. 2548

2. งานปรับปรุงระบบนิเวศต้นน้ำ

ในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ที่สภาพป่าธรรมชาติมีความสมบูรณ์ต่ำยากที่จะกลับฟื้นตัวสมบูรณ์ดังเดิมได้โดยง่าย แม้ว่าจะปล่อยให้เกิดการทดแทนของสังคมพืชในระบบนิเวศเองตามธรรมชาติก็จะใช้เวลานานกว่าที่ป่าจะกลับฟื้นคืนความอุดมสมบูรณ์ จากผลการศึกษาการทดแทนตามธรรมชาติของป่าธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำพบว่าพื้นที่ป่าประเภทนี้จะมีพรรณไม้ดั้งเดิมประจำถิ่นของชนิดป่านั้นๆเหลือน้อย และยากที่จะฟื้นตัวกลับเป็นป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์ดังเดิมได้หรือต้องใช้เวลานานมาก เพื่อให้ป่าสามารถฟื้นสภาพเป็นป่าสมบูรณ์โดยเร็ว โดยปลูกไม้ท้องถิ่นโตเร็ว 5 ชนิดขึ้นไปและบางส่วนเพิ่มการปลูกไม้ 3 อย่าง ได้ประโยชน์ 4 อย่าง ตามแนวพระราชดำริ เพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์ และจะเกิดความร่วมมือกับหน่วยงานภาคสนาม ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศต้นน้ำอย่างยั่งยืนต่อไป สำหรับพันธุ์ไม้ที่เพาะชำและใช้ปลูก เช่น สัก

แดง ประดู่ มะค่าโมง เก็ดแดง ตะแบก รกฟ้า ยมหิน สมอไทย สมอพิเภก มะเกลือ สนสามใบ แอปเปิ้ลป่า มะเกี๋ยง พญาสัตบรรณ ตำลึง หวาย ไม้มะขามป้อม มะไฟป่า สะเดา มะกอกป่า ฯลฯ

ดำเนินการดายวัชพืช ทำแนวกันไฟรอบแปลงปลูก ซ่อมแนวกันไฟ และทางตรวจการณ้เตรียมกล้าไม้ใหญ่ ปลูกซ่อม ทำการประชาสัมพันธ์และลาดตระเวนป้องกันพื้นที่ ป้องกันและรักษาต้นไม้ที่เจริญเติบโต เพื่อให้กล้าไม้ที่ปลูกได้มีโอกาสเจริญเติบโตเป็นต้นไม้ใหญ่ต่อไปเนื่องจากหัวใจของการอยู่รอดของกล้าไม้ที่จะเติบโตเป็นป่าใหญ่ คือการบำรุงรักษาโดยเฉพาะปีที่ 2 – 6 ซึ่งเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการอยู่รอดของกล้าไม้

ภาพที่ 8 แปลงปรับปรุงระบบนิเวศต้นน้ำ ปี พ.ศ. 2548

ดำเนินการดายวัชพืช ทำแนวกันไฟ รอบแปลงปลูก ซ่อมแนวกันไฟ และทางตรวจการณ้เตรียมกล้าไม้ใหญ่ ปลูกซ่อม ทำการประชาสัมพันธ์และลาดตระเวนป้องกันพื้นที่ เพื่อป้องกันและรักษาต้นไม้ที่เจริญเติบโต เนื่องจากหัวใจของการอยู่รอดของกล้าไม้ที่จะเติบโตเป็นป่าใหญ่ คือการบำรุงรักษา การดายวัชพืชเพื่อเปิดแสงจึงมีความจำเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะปีที่ 2 – 6 ซึ่งเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการอยู่รอดของกล้าไม้ หัวใจสำคัญอีกประการหนึ่งของการอยู่รอด คือ ไม่ถูกทำลายโดยไฟป่า ถ้าสามารถช่วยหลีกเลี่ยงให้ได้รับแสง ลดการแก่งแย่งธาตุอาหารของวัชพืช และป้องกันไฟป่าแล้วเชื่อมั่นได้ว่ากล้าไม้เหล่านี้จะเติบโตเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ได้ภายในเวลาไม่นาน

3. งานฝายต้นน้ำ

การก่อสร้างฝายต้นน้ำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บกักตะกอน ช่วยชะลอการไหลของน้ำ ลดความรุนแรงของกระแสน้ำ เก็บกักน้ำ และจะช่วยเพิ่มความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่ ช่วยเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพมากขึ้น เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ และใช้เพื่อการอุปโภคบริโภค ตลอดจนช่วยลดความรุนแรงจากการเกิดไฟป่าในฤดูแล้ง และบรรเทาปัญหาภัยแล้งในพื้นที่ โดยได้ดำเนินการก่อสร้างฝายต้นน้ำ 3 ประเภท ดังนี้

(1) ฝายต้นน้ำแบบผสมผสาน หรือ ฝายแมว

เป็นฝายแบบชั่วคราว ดำเนินการก่อสร้างในพื้นที่ตามลำห้วยขนาดเล็กหรือร่องน้ำ หรือห้วยแห้งที่เป็น first orders ของกลุ่มน้ำ การก่อสร้างเน้นวัสดุที่หาง่ายในพื้นที่ เช่น หิน เศษไม้ ปลายไม้ หญ้าแห้ง ฯลฯ

(2) ฝายต้นน้ำแบบกึ่งถาวร

เป็นฝายต้นน้ำชนิดหินก่อคอนกรีตเสริมเหล็กเป็นฝายที่มีความมั่นคงแข็งแรงพอสมควร ซึ่งดำเนินการก่อสร้างบริเวณ ร่องน้ำ ลำห้วยที่มีขนาดความกว้าง ไม่เกิน 3 เมตร ซึ่งเป็น second orders stream มีขนาดความกว้าง ไม่เกิน 3 เมตร

ภาพที่ 9 ฝายต้นน้ำแบบกึ่งถาวร

(3) ฝายคั่นน้ำแบบถาวร

เป็นฝายชนิดคอนกรีตเสริมเหล็ก มีความมั่นคงแข็งแรง ซึ่งจะดำเนินการก่อสร้างตอนปลายของลำห้วย ลำน้ำของ first order stream หรือร่องน้ำที่เป็น second orders stream หรือ third orders stream ที่มีความกว้างไม่เกิน 5

ภาพที่ 10 ฝายคั่นน้ำแบบถาวร

4. งานเพาะชำกล้าไม้ขนาดใหญ่

ได้ดำเนินการจัดทำกล้าไม้ขนาดใหญ่ โดยได้ทำการเพาะชำกล้าไม้และดูแลกล้าไม้ เพื่อให้มีขนาด ความสูงตั้งแต่ 50 เซนติเมตร ลงในถุงเพาะชำ ขนาด 8X10 นิ้ว เมื่อกล้าไม้มีความสมบูรณ์แล้วนำไปแจกจ่ายให้ชาวบ้าน และใช้ปลูกเพื่อรณรงค์ในวันสำคัญต่างๆ ชนิดพันธุ์ไม้ที่จัดทำได้แก่ มะค่าโมง เพกา ราพฤกษ์ สัก กฤษณา

5. งานจัดการชุมชนในพื้นที่ป่า

5.1 กิจกรรมปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ร่วมกับชุมชนในพื้นที่

ภาพที่ 11 ชุมชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือในการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ กับหน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ดินน้ำคอยผาหิ้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่

5.2 สนับสนุนโครงสร้างขั้นพื้นฐานชุมชน เพื่อให้ชุมชนใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับการอนุรักษ์ ดิน น้ำ และป่าไม้

ภาพที่ 12 กิจกรรมถังเก็บน้ำช่วยภัยแล้ง หมู่ที่ 6 บ้านผาคอ

5.3 ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งในและนอกภาคเกษตร โดยเน้นการพัฒนาอาชีพให้เหมาะสมสอดคล้องกับทรัพยากรท้องถิ่นอย่างเกื้อกูลธรรมชาติ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยอาศัยองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามความเหมาะสมกับ

ทรัพยากรในแต่ละท้องถิ่น โดยให้กลมกลืนกับวัฒนธรรม และความสามารถของชุมชน ร่วมกันอย่างกลมกลืนและมีเอกภาพ

5.4 กิจกรรมส่งเสริมประชาสัมพันธ์และฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ

ภาพที่ 13 ผู้นำชุมชนเข้าร่วมรับฟังเกี่ยวกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำ

ภาพที่ 14 หัวหน้าหน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำคอยผาหึ่ง ร่วมเป็นวิทยากร โครงการให้ความรู้เรื่องป่าต้นน้ำและป่าชุมชน

5.5 การเสริมสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ภาพที่ 15 หัวหน้าหน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำดอยผาหัง อธิบายและให้ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ต้นน้ำ ให้กับนักเรียนโรงเรียนบ้านผาคัน

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. แผนที่สภาพภูมิประเทศของกรมแผนที่ทหารบก มาตรฐาน 1:50000
2. แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก
3. การวิเคราะห์ทางสถิติใช้ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และการบรรยายผล
4. คอมพิวเตอร์

วิธีการ

1. การกำหนดขนาดตัวอย่าง

เนื่องจากหมู่บ้านเป้าหมายที่มีการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ลุ่มน้ำคอยผาหิ้งนั้น มีจำนวน 1 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 6 บ้านผาคอ ทุกครัวเรือน จำนวน 39 ครัวเรือน การศึกษานี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาวิจัยเชิงลึก โดยทำการสำรวจทั้ง 39 ครัวเรือนในพื้นที่ลุ่มน้ำ

2. การออกแบบแบบสอบถาม

ผู้ศึกษาดำเนินการออกแบบแบบสอบถามเรื่อง ความพึงพอใจต่อการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำคอยผาหิ้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ มีวิธีดำเนินการดังนี้

2.1 สร้างแบบสอบถามบนพื้นฐานของความรู้ความเข้าใจในระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่อาศัยในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร เพื่อความเที่ยงตรงของแบบสอบถามนั้นจะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งได้แก่ กรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิต ซึ่งมีแบบสอบถามอยู่ 2 ลักษณะคือ แบบสอบถามสภาพทั่วไป ด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากร และส่วนที่ 2 เป็นแนวทางการในการสำรวจและสอบถามเชิงลึกด้านความพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐาน

2.2 องค์ประกอบของแบบสอบถาม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้กรอกแบบสอบถาม ประกอบด้วย ชื่อ ที่อยู่ อาชีพ ทัศนคติ การนับถือศาสนา การศึกษา รายได้ จำนวนสมาชิกในครอบครัว

ส่วนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ ซึ่งจะเน้นไปที่การสอบถามที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความเข้าใจ และความสำคัญของพื้นที่ป่าต้นน้ำ พื้นที่สงวนและคุ้มครอง ผลกระทบต่าง ๆ เช่น การชะล้าง ภัยธรรมชาติ ไฟป่า เป็นต้น รวมไปถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย กระเบียบที่เกี่ยวข้องเบื้องต้น

ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐาน ในส่วนนี้จะประเด็นสำคัญของการศึกษานี้ จะเน้นที่การสอบถามที่มา และเหตุผลของการตั้งถิ่นฐาน ความพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐานปัจจุบัน นอกจากนั้นมีการเสนอทางเลือกต่างๆ ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น วิธีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การทำการเกษตรแบบยั่งยืน การใช้วิธีการอนุรักษ์ และการย้ายถิ่นฐาน

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชนบนที่สูง และข้อเสนอแนะอื่นๆ หากประชาชนมีความต้องการมีการย้ายถิ่นฐาน ความต้องการหรือความช่วยเหลือจากภาครัฐ

3. การทดสอบแบบสอบถาม

ทำการทดสอบแบบสอบถามโดยเลือกกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ข้างเคียงที่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐาน สถานภาพการถือครองที่ดินและการใช้ที่ดินที่ใกล้เคียงกัน หมู่บ้านแม่เกี่ยม จำนวน 30 ตัวอย่าง เพื่อทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม และปรับปรุงแบบสอบถาม ดังแสดงไว้ในภาคผนวกที่ 1

4. การสัมภาษณ์เชิงลึก

เนื่องจากในแต่ละครัวเรือน มีจำนวนสมาชิกหลายคน ในการศึกษาจะต้องมีการคัดเลือกตัวอย่างเพื่อทำการสอบถามเชิงลึกในพื้นที่ลุ่มน้ำซึ่งมีหลักในการพิจารณาดังนี้

- (1) หัวหน้าครัวเรือน
- (2) กลุ่มผู้นำชุมชน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ ผู้นำทางศาสนา ผู้ที่คนส่วนใหญ่ให้ความเคารพนับถือ
- (3) ตัวแทนกลุ่มวัยรุ่นที่มีระดับการศึกษาและมีบทบาทในการให้คำแนะนำที่เกี่ยวกับความรู้
- (4) ตัวแทนกลุ่มสตรี แม่บ้าน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามจากทุกครัวเรือน จำนวน 39 ตัวอย่าง (100%) ของประชาชนในพื้นที่กลุ่มนำศึกษา บริเวณหมู่ที่ 6 บ้านผาคอ อำเภอลอง จังหวัดแพร่

5.2 การสอบถามเชิงลึก โดยการเข้าไปพูดคุยกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของครัวเรือนทุกครัวเรือน ตามสถานการณ์ที่เหมาะสม เพื่อสอบถามในประเด็นที่สนใจถึงความพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐานและความสมัครใจหรือความเป็นไปได้สำหรับการย้ายถิ่น ดังแสดงไว้ในภาคผนวกที่ 2

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ได้แก่ ภูมิกายภาพของพื้นที่ลุ่มน้ำ ประกอบด้วยขนาดพื้นที่ลุ่มน้ำ สภาพภูมิประเทศ ความลาดเท ทิศทางด้านลาด ทรัพยากรชีวภาพ ลักษณะข้อมูลด้านอุตุ-อุทกวิทยา ลุ่มน้ำที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ-สังคม โดยการประเมินค่าปัจจัยต่าง ๆ เพื่อประกอบการรวบรวมข้อมูลเช่น ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน หรือค่าร้อยละ เป็นต้น

6.2 การวิเคราะห์เชิงพรรณนาจากการบันทึกผลที่ได้จากการสอบถามเชิงลึก ในแต่ละหัวข้อ และข้อเสนออื่น ๆ ที่กลุ่มตัวอย่างได้เสนอแนะ หรือตั้งข้อสังเกต

ผลและวิจารณ์ผล

จากการศึกษา เรื่อง ความพึงพอใจต่อการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในพื้นที่ต้นน้ำดอยผาหัง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ซึ่งมุ่งเน้นในการเก็บข้อมูลแบบ 100 เปอร์เซ็นต์ จำนวน 39 หลังคาเรือน โดยมีการสอบถามกลุ่มเป้าหมายครบทุกครัวเรือน จำนวนรวมกัน 39 ตัวอย่าง และวิเคราะห์ข้อมูล 2 ลักษณะ คือ การสอบถามโดยใช้แบบสอบถามเพื่อทราบข้อมูลโดยทั่วไปทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และส่วนที่ 2 คือการสำรวจโดยการสอบถามเชิงลึกได้ผลสรุปดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของประชาชนบริเวณต้นน้ำดอยผาหัง

ข้อมูลพื้นฐานของประชากรของการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพในครัวเรือน ภูมิลำเนาเดิม ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ รายได้และรายจ่ายของครัวเรือน ตำแหน่งทางสังคม รวมทั้งข้อมูลความรู้ ความเข้าใจจากการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ต้นน้ำดอยผาหัง จากประชากรจำนวน 39 ตัวอย่าง ได้ผลการศึกษาดังแสดงในตารางที่ 3 และสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

เพศ พบว่า ประชากรในพื้นที่กลุ่มน้ำส่วนใหญ่ หรือร้อยละ 83.8 เป็นเพศชาย ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 16.2 เป็นเพศหญิง

อายุ พบว่า ประชากรในกลุ่มตัวอย่างมีอายุ โดยเฉลี่ยอยู่ในกลุ่มอายุ 31-50 ปี ร้อยละ 45.9 รองลงมา คือ อายุ 51-70 ปี , มากกว่า 71 ปี และ น้อยกว่า 30 ปี คิดเป็น ร้อยละ 35.1, 13.5 และ 5.4 ตามลำดับ

สถานภาพในครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีสภาพเป็นหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 97.3 และเป็นผู้อยู่อาศัย ได้แก่ ภรรยา บุตร ลูกเขย ร้อยละ 2.7 และมีสถานภาพเป็น โสด ร้อยละ 24.3 สมรสแล้ว ร้อยละ 51.4 และเป็นหม้ายหรือหย่าร้าง ร้อยละ 24.3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่า มีจำนวน 1 - 3 คน ร้อยละ 48.6 และมีจำนวน 3-6 คนคิดเป็น ร้อยละ 51.4

ระดับการศึกษา จากการศึกษาระดับการศึกษาขั้นสูงสุดของประชาชนในพื้นที่จากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีการศึกษาในระดับต่ำกว่าประถมศึกษา , ประถมศึกษา , มัธยมศึกษา , ปวช. หรือ ปวส. คิดเป็นร้อยละ 8.1, 78.4 , 10.8, และ 2.7 ตามลำดับ ส่วนอาชีพหลัก พบว่าร้อยละ 92.3 ประกอบอาชีพรับจ้าง รองลงมา รับราชการหรือเป็นลูกจ้าง หรือ พนักงานของหน่วยงานรัฐ นอกจากนี้ยังมีผู้ที่ว่างงาน ร้อยละ 7.7

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของลักษณะประชากรในพื้นที่ หมู่ที่ 6 บ้านผาคอ ในพื้นที่ต้นน้ำของกลุ่มน้ำดอยผาหัง อำเภอลอง จังหวัดแพร่

(n = 39)

ลักษณะประชากร	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
เพศ			
ชาย	33	83.8	
หญิง	6	16.2	
อายุ			
ต่ำกว่า 30 ปี	2	5.4	อายุน้อยสุดเท่ากับ 25 ปี
31-50 ปี	18	45.9	อายุสูงสุดเท่ากับ 82 ปี
51-70 ปี	14	35.1	อายุเฉลี่ยเท่ากับ 48.8 ปี
71 ปีขึ้นไป	5	13.5	
สถานภาพในครัวเรือน			
หัวหน้าครัวเรือน	38	97.3	
ผู้อาศัย	1	2.7	
การศึกษา			
ระดับประถมศึกษาหรือน้อยกว่า	3	8.1	
ระดับมัธยมศึกษา(ม.1-ม.6)	31	78.4	
มากกว่ามัธยมศึกษา	4	10.8	
ปวช. หรือ ปวส	1	2.7	

ตารางที่ 3 (ต่อ)

(n = 39)

ลักษณะประชากร	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
การประกอบอาชีพ			
ว่างงาน/กำลังหางานทำ	3	7.7	
รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	3	7.7	
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	1	2.6	
พนักงานบริษัท/ห้างร้าน	2	5.1	
รับจ้าง	26	66.7	
อื่นๆ	4	10.3	
รายได้ของครอบครัว			
ไม่เกิน 5,000 บาท	33	84.6	รายได้ต่ำสุดเท่ากับ 2,900 บาท
5,000 – 10,000 บาท	5	12.8	รายได้สูงสุดเท่ากับ 12,500 บาท
>10,000 – 15,000 บาท	1	2.6	รายได้เฉลี่ยเท่ากับ 4,092.3
มากกว่า 15,000 บาท	-		บาท
รายจ่ายของครอบครัว			
ไม่เกิน 5,000 บาท	36	92.3	รายจ่ายต่ำสุดเท่ากับ 2,500 บาท
>5,000 – 10,000 บาท	3	7.7	รายจ่ายสูงสุดเท่ากับ 9,700 บาท
>10,000 – 15,000 บาท	-	-	รายจ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 4,002.6
มากกว่า 15,000 บาท	-	-	บาท

2. ภูมิสำเนาและการย้ายถิ่น

จากการสอบถามถึงประวัติการตั้งถิ่นฐานพบว่า ร้อยละ 53.9 มีถิ่นกำเนิดที่นี่ หรือไม่ได้ย้ายถิ่น และ พบว่ามีประชากร ร้อยละ 46.1 ย้ายถิ่นมาจากที่อื่น ซึ่งส่วนใหญ่จะย้ายมาจากอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดแพร่ และจังหวัดอื่น ๆ ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 จังหวัดที่มีการย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่นของประชาชน หมู่ที่ 6 บ้านผาคอ ในพื้นที่ต้นน้ำของกลุ่มน้ำดอยผาหัง อำเภอลอง จังหวัดแพร่

สถานที่ที่ย้ายถิ่น		จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ภาคเหนือตอนบน	-เชียงใหม่	2	5.1
	-พะเยา	4	10.3
	-ลำปาง	4	10.3
	-น่าน	2	5.1
	-แพร่	21	53.9
ภาคเหนือตอนล่าง	-อุตรดิตถ์	2	5.1
	-พิจิตร	2	5.1
ภาคอีสาน	-อุบลราชธานี	2	5.1
รวม		39	100.0

จากการศึกษาพบว่าประชากรมีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานมากที่สุด อยู่ในช่วง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.6 และรองลงมา ประมาณ 20 – 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.5 ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของประชาชน หมู่ที่ 6 บ้านผาคอ ในพื้นที่ต้นน้ำดอยผาหัง อำเภอลอง จังหวัดแพร่

ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	หมายเหตุ
1 -10 ปี	3	7.7	-ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน
>10 - 20 ปี	4	10.3	ต่ำที่สุด เท่ากับ 5 ปี
>20 - 30 ปี	8	20.5	-ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน
>31 – 40 ปี	10	25.6	นานที่สุด เท่ากับ 45 ปี
มากกว่า 40 ปี	14	35.9	-ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย เท่ากับ 32.2 ปี
รวม	39	100.0	

ส่วนการประกอบอาชีพและการถือครองที่ดิน ในพื้นที่ลุ่มน้ำคอยผาหัง พบว่าไม่มีพื้นที่ที่เป็นที่นา คงเป็นพื้นที่สำหรับอยู่อาศัย ไม่มีเอกสารสิทธิ์คิดเป็นร้อยละ 100 ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ประเภทการถือครองที่ดินและเอกสารสิทธิ์ ในหมู่ที่ 6 บ้านผาคอ ในพื้นที่ต้นน้ำคอยผาหัง อำเภอคลอง จังหวัดแพร่

(n = 39)

ประเภทการใช้ที่ดิน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	เอกสารสิทธิ์	ร้อยละ
1. ที่นา				
ไม่มีที่ดิน	0	0		
2. ที่อยู่อาศัย				
>0.0 - 1 ไร่	33	83.8	ไม่มีเอกสารสิทธิ์	100
>1.0 - 2 ไร่	3	8.1		
<2.0 - 3 ไร่	2	5.4		
มากกว่า 3 ไร่	1	2.7		
3. ที่สวน				
ไม่มีที่ดิน	14	35.9	ไม่มีเอกสารสิทธิ์	100
>0.0 - 5 ไร่	13	33.3		
>5.0 - 10 ไร่	5	12.8		
>10.0 - 15 ไร่	4	10.3		
มากกว่า 15 ไร่	3	7.7		

จากตารางที่ 6 จะเห็นได้ว่าพื้นที่ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ศึกษานั้น ทั้งพื้นที่นา พื้นที่สวน และพื้นที่ปลูกสร้างบ้านนั้น ส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ถึงร้อยละ 100 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกสร้างบ้าน

3. ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ

จากการศึกษาถึงระดับความรู้ความเข้าใจของประชากรเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจในการย้ายถิ่นฐานของประชากรเป็นอย่างมาก ดังแสดงในตารางที่ 7

จากการศึกษาพบว่าประชากรมีความรู้ความเข้าใจ พบว่า ประชากรทั้งหมดรู้ว่า การปลูกป่าต้นน้ำลำธาร และการปลูกต้นไม้ในวันสำคัญ เป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในขณะที่ ร้อยละ 97.3 เข้าใจว่า ปัญหาการบุกรุก การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การจุดไฟ ถือว่าเป็นหาสำคัญของประเทศ และเข้าใจว่าการป้องกันและดับไฟป่าเป็นหน้าที่โดยตรงของชาวบ้าน และยินดีสนับสนุนในการดับไฟป่า

ประชาชน ร้อยละ 91.9 มีความรู้และความเข้าใจว่า การที่ทุกคนร่วมกันรักษาทรัพยากรป่าไม้และนำทรัพยากรเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุดและถือว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ แต่อย่างไรก็ตาม ร้อยละ 81.1 เห็นว่า เรื่องปากท้องของชาวบ้านน่าจะสำคัญกว่า แม้จะรู้ว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นสิ่งสำคัญ

อย่างไรก็ดีแล้วแต่พบว่าประชากรยังมีความรู้และความเข้าใจในระดับปานกลาง คือ ร้อยละ 50 ถึง ร้อยละ 80 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่ในการอนุรักษ์และการมีส่วนร่วม โดยพบว่า ร้อยละ 75.7 เข้าใจว่า วิธีการหนึ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือ การป้องกัน และปราบปรามการลักลอบตัดไม้ และร้อยละ 64.9 เข้าใจว่า เจ้าหน้าที่ป่าไม้และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการเท่านั้นที่มีหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ชาวบ้านไม่จำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วม

ส่วนประชากรที่มีความคิดว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ คือ การรักษา กักเก็บไว้โดยไม่มีการนำมาใช้ประโยชน์ คิดเป็นร้อยละ 56.8 ซึ่งถือว่ามีความเข้าใจน้อย และร้อยละ 54.1 ที่เข้าใจว่า ทรัพยากรป่าไม้เป็นสมบัติของส่วนรวม ไม่ใช่ของผู้ใดผู้หนึ่งที่จะนำไปใช้ประโยชน์ ในขณะที่ ร้อยละ 40.5 เข้าใจว่าการบุกรุกทำลายป่าของประชาชนบางครั้งอาจเกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่ก็ยังเป็นเรื่องผิดกฎหมายและต้องดำเนินคดี

ตารางที่ 7 ร้อยละของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ
ในหมู่ที่ 6 บ้านผาคอ ในพื้นที่ต้นน้ำคอยผาหึง อำเภอลอง จังหวัดแพร่

คำถาม	ระดับความคิดเห็น			
	เข้าใจ		ไม่เข้าใจ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การปลูกป่าต้นน้ำลำธาร และการปลูกต้นไม้ในวันสำคัญ ถือว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	39	100.0	0	0
2. ปัญหาการบุกรุก การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การจุดไฟ ถือว่าเป็นหาสำคัญของประเทศ	38	97.4	1	2.6
3. การป้องกันและดับไฟป่าเป็นหน้าที่โดยตรงดังนั้นเราจึง จำเป็นต้องเข้าดับไฟป่า	38	97.4	1	2.6
4.การที่ทุกคนร่วมกันรักษาทรัพยากรป่าไม้และนำทรัพยากร เหล่านี้มาใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุด ถือว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	36	92.3	3	7.7
5.ถึงแม้ว่าท่านจะเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ แต่เรื่องปากท้องของชาวบ้านน่าจะสำคัญกว่า	32	82.1	7	17.9
6. การป้องกัน และปราบปรามการลักลอบตัดไม้เป็นวิธีการ หนึ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	30	76.9	9	23.1
7. เจ้าหน้าที่ป่าไม้และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการเท่านั้น ที่มีหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ชาวบ้านไม่ จำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วม	25	64.1	14	35.9
8. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้หมายถึงการรักษา กักเก็บไว้ โดยไม่มีการนำมาใช้ประโยชน์	22	56.4	17	43.6
9.ทรัพยากรป่าไม้เป็นสมบัติของส่วนรวม ไม่ใช่ของผู้ใดผู้ หนึ่งที่จะนำไปใช้ประโยชน์	21	53.8	18	46.1
10.การบุกรุกทำลายป่าของประชาชนบางครั้งอาจเกิดจาก ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่ก็เป็นเรื่องผิดกฎหมายต้อง ดำเนินคดี	16	41.0	23	59.0
เฉลี่ย	29.6	76.0	9.4	24.0

จากตารางที่ 7 จะเห็นได้ว่าประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 6 บ้านผาคอ ในพื้นที่ต้นน้ำคอยผาหัง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ ในระดับสูง (ร้อยละ 76.0)

4. ความพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐานและความต้องการย้ายถิ่น

4.1 สภาพแวดล้อมกับความพึงพอใจ

การศึกษาความพึงพอใจและความต้องการย้ายถิ่นนั้น มีการสอบถามถึงสภาพแวดล้อมของชุมชนและความพึงพอใจในการย้ายถิ่น พบว่า ร้อยละ 70.3 พบว่าสภาพแวดล้อมในช่วงระยะเวลา 5 ปี หลังนี้ มีความรู้สึกที่ดีขึ้น ในขณะที่ ร้อยละ 18.9 มีความรู้สึกเหมือนเดิม และร้อยละ 5.4 มีความรู้สึกแย่กว่าเดิม ดังแสดงในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ความรู้สึกต่อสภาพแวดล้อมและการใช้ที่ดินของประชาชน ในหมู่ที่ 6 บ้านผาคอ ในพื้นที่ต้นน้ำคอยผาหัง อำเภอลอง จังหวัดแพร่

สภาพแวดล้อมและการใช้ที่ดิน	จำนวน	ร้อยละ
ดีขึ้น	28	70.3
เหมือนเดิม	7	18.9
แย่ลงกว่าเดิม	2	5.4
ไม่ทราบ	2	5.4

จากการศึกษาที่เกี่ยวกับความพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐานและความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมของประชาชนในพื้นที่หมู่ที่ 6 บ้านผาคอ ในพื้นที่ต้นน้ำคอยผาหัง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ดังแสดงในตารางที่ 9 สามารถสรุปได้ดังนี้

ประชากรทั้งหมด (ร้อยละ 100) พึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมบริเวณที่พักอาศัย (ด้านความร่มรื่น ความสะอาดเป็นระเบียบ) และพึงพอใจต่อการจัดการปริมาณขยะและจำนวนที่รองรับขยะในพื้นที่ และ ร้อยละ 97.3 พึงพอใจกับสถานที่ตั้งของบ้านเรือนในขณะที่ ร้อยละ 91.9 พึงพอใจกับสภาพแวดล้อมข้างเคียงของบ้าน และพึงพอใจด้านความสามัคคี การร่วมมือ ร่วมใจกันของสมาชิกในชุมชน

ในส่วนของการรู้สึกไม่พึงพอใจ (พึงพอใจน้อยกว่า ร้อยละ 50) พบว่าประชากรในพื้นที่ไม่พึงพอใจต่อสภาพการเดินทางภายในหมู่บ้านและตำบล มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 73.0 รองลงมาพบว่าไม่พึงพอใจต่องาน/อาชีพ หรือผลตอบแทนที่ได้รับในการอาศัยอยู่ในพื้นที่, ไม่พึงพอใจต่อเพียงพอและเหมาะสมของโรงเรียน/สถานีนามัย และ ไม่พึงพอใจในด้านการบริการไฟฟ้า น้ำประปา คิดเป็นร้อยละ 51.4 , 40.5 และ 35.1 ตามลำดับ โดยภาพรวมแล้ว ประชากรร้อยละ 97.3 มีความพึงพอใจในการอาศัยอยู่ในพื้นที่ในหมู่ที่ 6 บ้านผาคอ

ตารางที่ 9 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐานของประชาชน ในหมู่ที่ 6 บ้านผาคอ ในพื้นที่ต้นน้ำคอยผาหึ่ง อำเภอคลอง จังหวัดแพร่

ความพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐาน	พอใจ		ไม่พอใจ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ความพึงพอใจกับสถานที่ตั้งของบ้านเรือน	38	97.3	1	2.7
2. ความพึงพอใจกับสภาพแวดล้อมข้างเคียงของบ้าน	36	91.9	3	8.1
3. ความพึงพอใจต่อสภาพการเดินทางภายในหมู่บ้าน/ตำบล	10	27.0	29	73.0
4. ความพึงพอใจในด้านการบริการไฟฟ้า น้ำประปา	25	64.9	14	35.1
5. ความพึงพอใจต่อการได้รับบริการ/ข้อมูลข่าวสารจากทางราชการ	37	94.6	2	5.4
6. ความเพียงพอและเหมาะสมของโรงเรียน/สถานีนามัย	23	59.5	16	40.5
7. ความพึงพอใจต่อการจัดการปริมาณขยะและจำนวนที่รองรับขยะในพื้นที่	39	100.0	0	0
8. ความพึงพอใจต่องาน/อาชีพ หรือผลตอบแทนที่ได้รับในการอาศัยอยู่ในพื้นที่	19	48.6	20	51.4
9. ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมบริเวณที่พักอาศัย (ด้านความร่มรื่น ความสะอาดเป็นระเบียบ)	39	100.0	0	0
10. ความพึงพอใจด้านความสัมพันธ์ การร่วมมือ ร่วมใจกันของสมาชิกในชุมชน	36	91.9	3	8.1
11. โดยภาพรวมของความพึงพอใจในการอาศัยอยู่ในพื้นที่	38	97.3	1	2.7
เฉลี่ย	30.9	79.4	8.1	25.2

ส่วนการสอบถามเกี่ยวกับแนวโน้มที่จะย้ายถิ่น จากการศึกษาพบว่าประชาชนมีความประสงค์ที่จะไม่ย้ายถิ่น ร้อยละ 76.9 และมีความประสงค์จะย้ายถิ่น ร้อยละ 23.1 โดยเหตุผลที่จะย้ายหรือไม่ย้ายแตกต่างกันดังแสดงในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ความรู้สึกต่อสภาพแวดล้อมและการใช้ที่ดินของประชาชน ในหมู่ที่ 6 บ้านผาคอ ในพื้นที่ต้นน้ำคอยผาหึ่ง อำเภอคลอง จังหวัดแพร่

เหตุผล	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวนคน
กรณีไม่ย้ายถิ่น			
(1) ไม่ย้ายเพราะไม่อยากจากถิ่นฐานเดิม	19	48.7	70
(2) ไม่ย้ายเพราะไม่มีที่ไป	11	28.2	43
กรณีมีความประสงค์จะย้ายถิ่น			
(1) ย้ายเพราะมีครอบครัวอยู่ที่อื่น	1	2.6	5
(2) ย้ายเพราะไม่มีที่ทำกิน	7	17.9	25
(3) ย้ายเพราะการคมนาคมไม่สะดวก	1	2.6	4
รวม	39	100	147

จากตารางที่ 10 จะเห็นได้ว่าประชาชนที่ไม่ต้องการจะย้ายถิ่น จำนวน 19 ราย ร้อยละ 48.7 ของประชากรจำนวน 70 คน ไม่อยากย้ายถิ่นไปอยู่ที่อื่น และจำนวน 11 ราย ร้อยละ 28.2 ประชากรจำนวน 43 คน เพราะไม่มีที่ไป

ส่วนประชากรส่วนที่มีความประสงค์จะย้ายถิ่น จำนวน 1 ราย ร้อยละ 2.6 ของประชากรจำนวน 5 คน ย้ายเพราะมีครอบครัวอยู่ที่อื่น ส่วนจำนวน 7 ราย ร้อยละ 17.9 ของประชากรจำนวน 25 คน ย้ายเพราะไม่มีที่ทำกิน และจำนวน 1 ราย ร้อยละ 2.6 ของประชากรจำนวน 4 คน ย้ายเพราะการคมนาคมไม่สะดวก

จากการศึกษาพบว่าภาพรวมประชาชนต้องการย้ายมากกว่าไม่ย้าย โดย ไม่ย้าย 19 ราย ร้อยละ 48.7 ไม่ย้ายเพราะไม่อยากจากถิ่นฐานเดิม และต้องการย้าย 20 ราย ร้อยละ 51.3 ย้ายถ้ามีที่ให้ไป รองลงมาย้ายเพราะไม่มีที่ทำกิน ย้ายถ้ามีสภาพแวดล้อมที่ดีกว่า ย้ายเพราะมีครอบครัวอยู่ที่อื่น และย้ายเพราะการคมนาคมไม่สะดวก

4.2 แรงจูงใจในการย้ายถิ่นฐาน

จากการสอบถามเชิงลึกพบว่า มีผู้ที่มีความพึงพอใจในการย้ายถิ่นฐานจำนวน 27 ราย (ร้อยละ 69.2) โดยต้องมีเงื่อนไขคือหากจ่ายค่าตอบแทนเป็นที่พอใจ (ร้อยละ 30.7) หากคนในหมู่บ้านทั้งหมดยินดีย้าย (ร้อยละ 15.4) พิจารณาจากข้อเสนอของภาครัฐก่อน (ร้อยละ 10.3) หากคนในครอบครัวยินดีให้ย้าย (ร้อยละ 7.7) หากจัดที่อยู่ให้ใหม่สามารถทำมาหากินได้ (ร้อยละ 5.1) ขณะที่ผู้ไม่มีความประสงค์จะย้ายถิ่นฐานจำนวน 12 ราย (ร้อยละ 30.8) แต่ในจำนวนนี้พบว่ามีโอกาสย้ายหากข้อเสนอของภาครัฐมีความพึงพอใจ (ร้อยละ 17.9) และคนในบ้านจะย้ายทั้งหมด (ร้อยละ 10.3) ส่วนที่เหลือยังไม่ได้ตัดสินใจ (ร้อยละ 2.6) ดังแสดงไว้ในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ความพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐานและแนวคิดในการย้ายถิ่นของประชาชนในหมู่ที่ 6 บ้านผาคอ ในพื้นที่ต้นน้ำดอยผาหิ่ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่

(n = 39)		
ความพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐานและแนวคิดการย้ายถิ่น	จำนวน	ร้อยละ
1.มีความประสงค์และยินดีย้ายถิ่นฐาน	27	69.2
1.1) ยินดีย้ายหากจ่ายค่าตอบแทนเป็นที่พอใจ	12	30.7
1.2) ยินดีย้ายหากคนในหมู่บ้านทั้งหมดยินดีย้าย	6	15.4
1.3) พิจารณาจากข้อเสนอของภาครัฐก่อน	4	10.3
1.4) ยินดีย้ายหากคนในครอบครัวยินดีให้ย้าย	3	7.7
1.5) ยินดีย้ายหากจัดที่อยู่ให้ใหม่สามารถทำมาหากินได้	2	5.1
2.ไม่มีความประสงค์จะย้ายถิ่นฐาน	12	30.8
2.1) มีโอกาสย้ายแต่ต้องดูข้อเสนอของภาครัฐว่าพึงพอใจหรือไม่	7	17.9
2.2) ย้ายหากคนในบ้านจะย้ายทั้งหมด	4	10.3
2.3) ขอพิจารณาข้อเสนอ ยังไม่ได้ตัดสินใจ	1	2.6

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาของชุมชนบนที่สูงบริเวณดอยผาหัง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ได้ผลสรุปผลการวิจัยได้ตามลำดับดังนี้

1. สภาพทั่วไป ของประชาชนบนที่สูงในพื้นที่ลุ่มน้ำของชุมชนดอยผาหัง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ผลการศึกษสรุปได้ว่า

1.1 ปัจจัยทางด้านประชากรและสังคมด้านสถานภาพในครัวเรือน พบว่า 2 ใน 3 ของประชากรเป็นผู้ชายหรือคิดเป็นร้อยละ 83.8 และมีบทบาทในการเป็นผู้นำครอบครัวถึงร้อยละ 97.3 การศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษา สามารถอ่านออกและเขียนภาษาไทยได้ ร้อยละ 78.4 และมีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก ปัญหาที่พบ ได้แก่ ไม่มีพื้นที่ทำกิน และที่ดินส่วนใหญ่ร้อยละ 100 ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกสร้างบ้าน

1.2 ความรู้ความเข้าใจด้านการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ร้อยละ 100 มีความเข้าใจว่า การปลูกป่าต้นน้ำลำธาร และการปลูกต้นไม้ในวันสำคัญ ถือว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ประชาชน ในพื้นที่หมู่ที่ 6 บ้านผาคอ ในพื้นที่ต้นน้ำดอยผาหัง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำและทรัพยากรธรรมชาติในระดับสูง (ร้อยละ 76.0)

2. ความพึงพอใจต่อการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในพื้นที่ หมู่ที่ 6 บ้านผาคอ ในพื้นที่ลุ่มน้ำดอยผาหัง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ทำการศึกษาโดยเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปด้วยแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มประชากรจำนวน 39 ตัวอย่าง ในทุกๆ ครัวเรือน สรุปผลการศึกษามีดังนี้

2.1 ความพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐาน พบว่า ร้อยละ 51.4 ย้ายมาจากถิ่นที่อื่น อยู่ในช่วงระยะเวลา 30-40 ปี แต่มีความรู้สึกว่าการย้ายถิ่นฐานและสิ่งแวดล้อมดีขึ้น และมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมบริเวณที่พักร้อยละ 100 ส่วนความพึงพอใจในการย้ายถิ่นฐาน พบว่าร้อยละ 69.2 มีความต้องการย้ายถิ่น แต่มีเงื่อนไข ได้แก่ รัฐจ่ายค่าตอบแทนที่พอใจ , คนในหมู่บ้านทั้งหมดยินดียิ่ง

ย้าย , จัดที่อยู่ให้ใหม่สามารถทำมาหากินได้, ย้ายหากคนในครอบครัวยินดีย้าย นอกจากนี้ ร้อยละ 28.2 ต้องดูแลนโยบายและข้อเสนอของภาครัฐ

2.2 ผลจากการสอบถามเชิงลึกพบว่า มีผู้ที่มีความพึงพอใจในการย้ายถิ่นฐานจำนวน 27 ราย คิดเป็น ร้อยละ 69.2 ของกลุ่มตัวอย่าง โดยต้องมีเงื่อนไขดังนี้ ยินดีย้ายหากจ่ายค่าตอบแทนเป็นที่พอใจ ร้อยละ 30.7 ยินดีย้ายหากคนในหมู่บ้านทั้งหมดยินดีย้าย ร้อยละ 15.4 พิจารณาจากข้อเสนอของภาครัฐก่อน ร้อยละ 10.3 ยินดีย้ายหากคนในครอบครัวยินดีให้ย้าย ร้อยละ 7.7 ยินดีย้ายหากจัดที่อยู่ให้ใหม่สามารถทำมาหากินได้ ร้อยละ 5.1 ในขณะที่ผู้ไม่มีความประสงค์จะย้ายถิ่นฐานจำนวน 12 ราย คิดเป็น ร้อยละ 30.8 แต่ในจำนวนนี้พบว่า มีโอกาสย้ายแต่ต้องขอดูข้อเสนอของรัฐว่ามีความพึงพอใจหรือไม่ ร้อยละ 17.9 และย้ายหากคนในบ้านจะย้ายทั้งหมด ร้อยละ 10.3 ส่วนที่เหลือพิจารณาข้อเสนอและยังไม่ได้ตัดสินใจ ร้อยละ 2.6

2.3 ผลจากการสอบถามเชิงลึกด้านความต้องการหลักของชุมชนที่ไม่มีพื้นที่ทำกินพบว่า

2.3.1 ต้องการที่อยู่อาศัย จำนวน 39 ราย ร้อยละ 100

2.3.2 กลุ่มอาชีพ/รายได้ มีรายได้จากการใช้แรงงาน จำนวน 35 ราย ร้อยละ 89.7 มีรายได้จากการรับราชการ จำนวน 3 ราย ร้อยละ 7.7 มีรายได้จากการทำธุรกิจส่วนตัว จำนวน 1 ราย ร้อยละ 2.6

2.3.3 กลุ่มที่ต้องการแรงจูงใจในการอพยพย้ายถิ่นฐาน ต้องการเงินเป็นค่าชดเชย จำนวน 20 ราย ร้อยละ 51.3 ต้องการบ้านและที่ดินพร้อมสาธารณูปโภค จำนวน 13 ราย ร้อยละ 33.3 ส่วนที่เหลือยังไม่ตัดสินใจย้าย จำนวน 6 ราย ร้อยละ 15.4

3. เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาชุมชนบนที่สูงในพื้นที่ลุ่มน้ำคอยผาหัง อำเภอทอง จังหวัดแพร่ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า

ข้อเสนอในทางนโยบายในการแก้ไขปัญหาการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สูง

1. ข้อเสนอแก้ไขปัญหามาจากผู้ประสบปัญหา

จากข้อเรียกร้องที่ชาวบ้านเสนอต่อรัฐบาลผ่านการชุมนุม ให้ส่วนราชการดำเนินการ "ลงรายการสัญชาติไทย" ไม่ใช่ "ขอสัญชาติ" ตามที่ถูกกล่าวหาว่านั้น ปัจจุบันปัจจุบัน ในทางนโยบาย นายกรัฐมนตรีได้มีคำสั่ง ที่ 83/2542 ลงวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ.2542 แต่งตั้ง "คณะกรรมการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาให้สถานภาพบุคคลบนพื้นที่สูง" เพื่อศึกษากฎหมาย ระเบียบ และนโยบายที่เกี่ยวข้อง โดยตั้งคณะทำงานศึกษาให้แล้วเสร็จภายใน 45 วัน ขณะในทางปฏิบัติจังหวัดเชียงใหม่กำลังดำเนินการเร่งรัดให้ 14 อำเภอลงรายการสัญชาติไทยให้ชาวไทยภูเขา ซึ่งนับเป็นคุณูปการของความร่วมมืออย่างจริงจังระหว่างหน่วยราชการ ชาวบ้าน และองค์กรพัฒนาเอกชน แต่ก็มีข้อเสนอที่สมควรแก้ไขทั้งนโยบายและการปฏิบัติไปพร้อมกันและสมควรให้จังหวัดอื่นที่มีชาวไทยภูเขาดำเนินการด้วย กล่าวคือ

2. ข้อเสนอในทางปฏิบัติ

2.1 ควรมีการจำแนกประเภทบุคคลจากข้อมูลการสำรวจปีพ.ศ.2540 ที่ตกค้างจำนวน 560,189 คน ว่าเป็น "ชาวเขาดั้งเดิม" หรือ "ชาวเขาอพยพ" โดย "ชาวเขาดั้งเดิม" ต้องมี "โครงการเร่งรัดให้ลงรายการสัญชาติไทยในทะเบียนบ้าน" ส่วน "ชาวเขาอพยพ" สามารถขอสถานะต่างได้ว่า หากมีคุณสมบัติครบ

2.2 สำหรับ "ชาวเขาดั้งเดิม" ที่คุณสมบัติไม่ครบหรือขาดหลักฐานตามเกณฑ์ลงรายการสัญชาติไทยในทะเบียนบ้านซึ่งจะเป็นโครงการเร่งรัดของจังหวัด ให้จำแนกประเภทปัญหาเพื่อนำเสนอคณะกรรมการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาให้สถานภาพบุคคลบนพื้นที่สูง ที่จัดตั้งตามมติกรม. 11 พฤษภาคม 2542 เพื่อแก้ไขในทางนโยบาย

2.3 ควรแยกระหว่างผู้ที่มีสิทธิลงรายการสัญชาติไทยให้ดำเนินการไปก่อน ส่วนผู้ที่ขาดคุณสมบัติตามลำดับมากน้อยของปัญหาคือ 1) เอกสารขาดกัน เอกสารไม่ครบ และเอกสารไม่มี 2) ขาดบุคคลรับรองการเกิดและเอกสาร เพราะมีการเรียกหาประโยชน์ หรือผู้รับรองมีความขัดแย้งกันเป็นส่วนตัว 3) ส่วนราชการยังไม่ดำเนินการเพราะขาดกำลังคนและงบประมาณ 4) ชาวบ้าน

(ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงอายุมากกว่า 30 ปี) ไม่สามารถ/กล่าวพูดภาษาไทย 5) ญาติพี่น้องมีประวัติพัวพันยาเสพติดจึงทำให้ตัวเองขาดคุณสมบัติ คนกลุ่มนี้ต้องขอลงรายการสัญชาติอีกครั้งหลังจากมีการแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ หรือนโยบายอันเป็นข้อติดขัดแล้ว

3. ข้อเสนอในทางนโยบายในการแก้ไขปัญหาการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สูง

3.1 ให้ปรับฐานข้อมูลประชากรโดยใช้ตัวเลขการสำรวจของกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ เมื่อปีพ.ศ.2540 เป็นฐานหลัก และให้ปรับนิยามความหมาย "ชาวเขา" ให้สอดคล้องกันทุกหน่วยงาน โดยมีข้อเสนอเพื่อพิจารณาเบื้องต้นว่า "ชาวไทยภูเขาคือ กลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมของไทยที่อาศัยทำกินหรือบรรพบุรุษอาศัยทำกินอยู่บนพื้นที่สูง มีวัฒนธรรมประเพณี ภาษา และการดำเนินชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ประกอบด้วย 11 ชาติพันธุ์หลักคือ ปกาเกอญอ (กะเหรี่ยง) , ม้ง (แม้ว), เมี่ยน (เย้า) , อาข่า (อีเก้อ), ลาหู่ (มูเซอ) , ลีซู (ลีซอ) , ลัวะ, ถิ่น, ขมุ , มลาบลี (ผีตองเหลือง) และกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีลักษณะเช่นเดียวกับชาวไทยภูเขาซึ่งผู้อำนวยการสำนักทะเบียนกลางกำหนด"

3.2 ต้องมีโครงการพิเศษเพื่อเร่งรัดทุกจังหวัดซึ่งมี "ชาวเขา" ที่สามารถลงรายการสัญชาติตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการลงรายการสัญชาติไทยในทะเบียนบ้าน พ.ศ. 2535 แก้ไข พ.ศ.2539 ให้แล้วเสร็จภายใน 60 วัน หรือก่อน "คณะกรรมการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาให้สถานภาพบุคคลบนพื้นที่สูง" ทำความเห็นเพื่อแก้ไขกฎหมาย

3.3 การแก้ไขกฎหมาย มีข้อเสนอดังนี้

3.3.1 สำหรับชาวไทยภูเขาที่เสียสัญชาติหรือไม่ได้สัญชาติไทย เพราะอยู่ภายใต้ข้อบังคับตาม ปว.337 ให้มี มติ ครม.รองรับให้คนกลุ่มนี้สามารถลงรายการสัญชาติไทยตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางได้

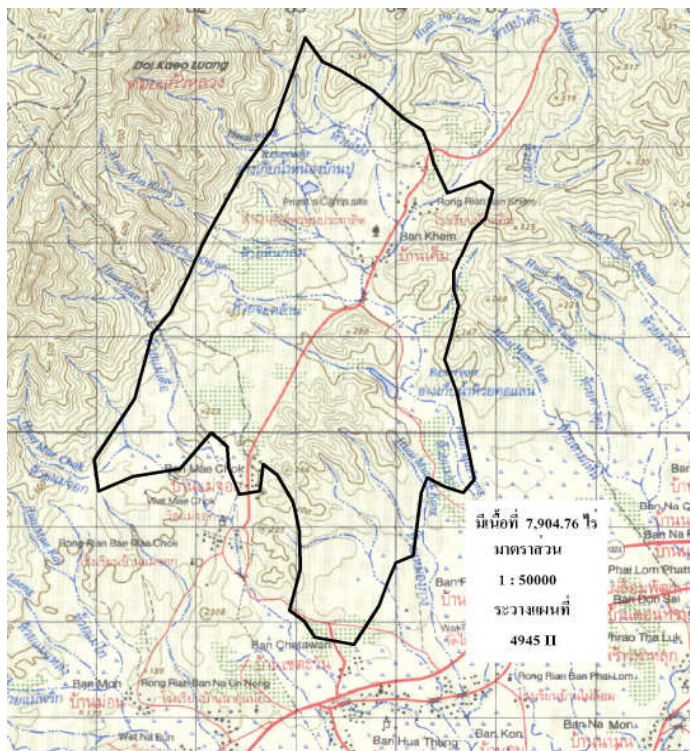
3.3.2 สำหรับชาวไทยภูเขาซึ่งไม่ได้สัญชาติไทย เพราะอยู่ภายใต้ข้อจำกัดตาม ม.7 ทวิ วรรคหนึ่ง ให้ ครม. เสนอขอแก้ไข พรบ.สัญชาติ พ.ศ.2508 (แก้ไขปี พ.ศ.2535) เพิ่มคำว่า "และให้ยกเว้นชาวไทยภูเขาตามที่ ครม. กำหนด"

3.3.3 ให้ใช้นิยามคำว่า "ชาวไทยภูเขา" ตามข้อเสนอนี้แทนคำว่า "ชาวไทยภูเขาเดิม

3.3.4 ให้จัดตั้ง "คณะกรรมการพิจารณาคุณสมบัติชาวไทยภูเขาเพื่อลงรายการสัญชาติ" แยกจากคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่สูง และประกอบด้วยหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้ององค์กรชาวบ้าน และองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานในพื้นที่ สดส่วนเท่ากัน มีหน้าที่พิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติให้ลงรายการสัญชาติไทยในทะเบียนบ้านแก่ชาวไทยภูเขาที่ร้องขอทุก 60 วัน" โดยระบุนายละเอียดยให้ประกาศเป็นระเบียบกระทรวง

4. แนวทางการแก้ไขปัญหาของชุมชนคอยผาหิ้ง

4.1 ในกรณีที่ชุมชนคอยผาหิ้งบางส่วน หรือทั้งหมดมีความประสงค์ที่จะย้ายถิ่นฐานออกบริเวณพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร ที่ชุมชนอาศัยอยู่ในปัจจุบัน โดยส่วนราชการจังหวัดแพร่ มีพื้นที่รองรับในการย้ายถิ่นฐานครั้งนี้เพียงพอ เนื่องจาก ในพื้นที่อำเภอทอง จังหวัดแพร่ มีพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติหลายพื้นที่ที่เหมาะสมที่จะดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร (ส.ป.ก.) ไว้สำหรับรองรับชุมชนที่จะย้ายถิ่นฐานออกจากบริเวณพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารหลายพื้นที่ เช่น บริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ป่ง ป่าแม่ลอง อำเภอทอง จังหวัดแพร่ มีพื้นที่ที่เหมาะสมที่จะดำเนินการปฏิรูปที่ดิน จำนวน 7,904.76 ไร่ (หนังสือสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร 2537)

ภาพที่ 17 บริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ปง ป่าแม่ลอง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ เหมาะสมที่จะดำเนินการปฏิรูปที่ดิน

4.2 ในกรณีที่ชุมชนคอยผาหึ่ง บางส่วนหรือทั้งหมด ที่ไม่มีความประสงค์ที่จะย้ายถิ่นฐานออกจากบริเวณพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร ทางหน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำดองผาหึ่ง มีแนวทางในการดำเนินการได้ดังนี้

4.2.1 หน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำดองผาหึ่ง มีนโยบายตามนโยบายของรัฐบาล คือ ใช้แรงงานท้องถิ่น เพื่อทำการพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.2.2 อบรม ส่งเสริมอาชีพนอกภาคการเกษตร เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถในด้านอาชีพเสริม ให้แก่บุคลากรในชุมชน เพื่อให้มีคุณภาพ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตามงบประมาณที่ทางส่วนราชการมอบหมายให้

ข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาวิจัยด้านความพึงพอใจของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนนี้ เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงความพึงพอใจต่อความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ สภาพแวดล้อมในชุมชน และความต้องการย้ายถิ่นฐานหากรัฐสนับสนุนและมียุทธศาสตร์ จะต้องทำความเข้าใจให้ประชาชนในเบื้องต้น โดยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม หรือการจัดทำประชาพิจารณ์ ก่อน เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจสำหรับการศึกษาวิจัย เพราะพบว่ามีการประชานิยมหนึ่งมีความหวาดระแวงในการที่จะตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง เนื่องจากเกรงว่าจะได้รับผลกระทบในอนาคต
2. เนื่องจากในพื้นที่ศึกษานั้นเป็นพื้นที่ต้นน้ำ และประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะย้ายถิ่นนั้นเป็นลักษณะของการศึกษาวิจัยแบบเชิงลึก ผู้ศึกษาควรพิจารณาทุกสถานการณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งสถานที่ เวลาและกลุ่มบุคคล เรื่องจากบุคคลอื่น ๆ ที่ร่วมสนทนานั้นอาจจะมีอิทธิพลต่อการตอบคำถามได้
3. เนื่องจากในปัจจุบันนี้ ประชาชนในพื้นที่ซึ่งมีความผูกพันกับพื้นที่อยู่อาศัย แต่มีความลังเลในการตัดสินใจในการย้ายถิ่น เนื่องมาจากนโยบายภาครัฐไม่มีความชัดเจน ทั้งในเรื่องพื้นที่ทดแทน ทั้งพื้นที่สร้างบ้าน พื้นที่ทำกิน และค่าตอบแทนสำหรับการย้ายถิ่น
4. สำหรับการศึกษารายงานในอนาคตนั้น อาจจะต้องมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกควบคู่กับการประชาสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการพื้นที่ดังกล่าว รวมไปถึงการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายภาครัฐในการจัดการพื้นที่ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปด้วย
5. จากการศึกษาวิจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่มน้ำและทรัพยากรธรรมชาตินั้น ควรต้องมีการอบรมให้ชุมชนในพื้นที่ทราบถึงความหมายของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรป่าไม้เป็นสมบัติส่วนรวม โดยประชาชนไม่ควรบุกรุกทำลายป่า ซึ่งบางครั้งการบุกรุกทำลายป่าอาจเกิดจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของประชาชน จึงควรมีการจัดอบรมให้ประชาชนในชุมชนได้มีความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันภายในชุมชนในพื้นที่

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- ชาติชาย ร่มสนธิ์. 2522. **ปฐพีวิทยาประยุกต์ทางโบราณคดี**. แผนกบริการกลางมหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- ��ชนี วายลี. 2524. **ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน**. โรงพิมพ์รุ่งศิลป์, กรุงเทพฯ.
- ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. 2520. **สังคมวิทยาชนบท**. โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพฯ.
- นภวรรณ ฐานะกาญจน์. 2543. **เอกสารประกอบการเรียนวิชามนุษยมิติในการจัดการพื้นที่อนุรักษ์**. คณะวนศาสตร์ ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ. (อัดสำเนา)
- พิศกดี กุสุโมทย์. 2543. **ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมต่อคุณภาพของศูนย์ฝึกอบรมการปีโตรเลียมแห่งประเทศไทย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เมตตา เสวตเลข. 2539. **ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวประเภทนันทนาการศึกษาเฉพาะกรณี สวนสัตว์ดุสิต**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ถำพอง ศรีทับทิม. 2535. **ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพบริเวณสะพานข้ามแม่น้ำแคว จังหวัดกาญจนบุรี**. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิชาญ ศิลปอุฒยา. 2544. **ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการประชาสัมพันธ์ของการไฟฟ้านครหลวง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สวาท เสนาณรงค์. 2520. **ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม**. โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, กรุงเทพฯ.
- อภิศักดิ์ โสมอินทร์. 2522. **ภูมิศาสตร์ชนบท**. โรงพิมพ์อภิศาดการพิมพ์, มหาสารคาม.

สุชาดา กิระนันท์. 2538. **ทฤษฎีและวิธีการสำรวจตัวอย่าง**. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
กรุงเทพฯ.

บันทึกข้อตกลงระหว่างกรมป่าไม้และสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)
ว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติในการกันพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติกลับคืนกรมป่าไม้ พ.ศ.2538

บันทึกข้อตกลงระหว่าง กรมป่าไม้และสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)
ว่าด้วยแนวทางในการปฏิบัติร่วมกันเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดิน พ.ศ.2541

หนังสือกรมป่าไม้ ค่วนมากที่ กษ 0705(3)/ว. 18178 ลงวันที่ 15 มิถุนายน 2532
เรื่อง ขอบทบทวนมติคณะรัฐมนตรีเรื่องหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการกำหนดสภาพป่าเสื่อม
โทรม

กฎกระทรวง ฉบับที่ 43 (พ.ศ. 2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน
พ.ศ. 2497 ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2537

Butzer, and W. Karl 1971. **Environment and Archeology**. London, Methuen.

Jaeger, R.M. 1984. **Sampling in Education and the Social Science**. Longman, New York.

Yamane, T. 1973. **Statistics : an Introduction Analysis**. 3rd ed., Harper & Row, New York.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามหมายเลข _____

วันที่ดำเนินการ _____

แบบสอบถาม

การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหของชุมชนบนที่สูงบริเวณคอยผาหิ้ง

อำเภอทอง จังหวัดแพร่

โดย นายรัชชัย ศักดิ์ประสาน

นิสิตปริญญาโทสาขาการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้

คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

แบบสอบถามประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้แบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ และการอนุรักษ์

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐาน

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ และเติมข้อความลงในช่องว่างที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ชื่อ-สกุล.....ที่อยู่.....
โทร.....

1. สถานภาพในครัวเรือนของผู้ตอบแบบสอบถาม

() หัวหน้าครัวเรือน

() คู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน

() บุตร

() ผู้อาศัย

() อื่น ๆ (ระบุ) _____

2. เพศ

() ชาย

() หญิง

3. อายุ _____ ปี
4. สถานภาพสมรส
 - () โสด
 - () สมรสแล้ว
 - () หย่า/หม้าย/แยกกันอยู่
5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน _____ คน(รวมทั้งตัวท่านด้วย)
6. ระดับการศึกษา

() ต่ำกว่าประถมศึกษา	() ระดับประถมศึกษา
() มัธยมศึกษา	() ปวช./ปวส. หรือเทียบเท่า
() ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า	() อื่น (ระบุ) _____
7. อาชีพหลัก

() เกษตรกรรม	() ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว
() ว่างาน/กำลังหางานทำ	() รับราชการ/พนักงานวิสาหกิจ
() พนักงานบริษัท/ห้างร้าน	() รับจ้าง
() อื่น ๆ (ระบุ) _____	
8. รายได้จากการประกอบอาชีพหลัก _____ บาท/เดือน
 - () ไม่ได้ประกอบอาชีพ/แม่บ้าน
9. อาชีพรอง

() เกษตรกรรม	() ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว
() ว่างาน/กำลังหางานทำ	() รับราชการ/พนักงานวิสาหกิจ
() พนักงานบริษัท/ห้างร้าน	() รับจ้าง
() อื่น ๆ (ระบุ) _____	
10. รายได้จากการประกอบอาชีพรอง
 - () ไม่ได้ประกอบอาชีพรอง
11. รายจ่ายรวมของครัวเรือน _____ บาท/เดือน

12. ภูมิคำเนาของท่าน

() เกิดที่นี่/ไม่ได้ย้ายถิ่น

() ย้ายมาจาก(ระบุ)_____

13. อยู่อาศัยที่นี่มานาน _____ ปี

14. การถือครองที่ดิน

() ที่นา _____ ไร่ มีเอกสารสิทธิ์ (ระบุ)* _____ () ไม่มี

() ที่อยู่อาศัย _____ ไร่ มีเอกสารสิทธิ์ (ระบุ)* _____ () ไม่มี

() ที่สวน _____ ไร่ มีเอกสารสิทธิ์ (ระบุ)* _____ () ไม่มี

() อื่น(ระบุ) _____ ไร่ มีเอกสารสิทธิ์ (ระบุ)* _____ () ไม่มี

*1. โฉนด 2. นส.3/นส.3ก 3. สปก4-01 4. สค 1 5. อื่นๆ(ระบุ) _____

15. สภาพแวดล้อมในบริเวณพื้นที่ที่ท่านอยู่อาศัยมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบกับอดีต (5 ปีย้อนหลัง)

() ดีขึ้น

() เหมือนเดิม

() แย่ลงกว่าเดิม

() ไม่ทราบ

16. ในอนาคตท่านมีแนวโน้มที่จะย้ายถิ่นที่อยู่หรือไม่

() ไม่ย้าย เพราะ _____

() ย้าย เพราะ _____

ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ และการอนุรักษ์ทรัพยากร

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย 3 ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ ที่	คำถาม	ระดับความเข้าใจ	
		เข้าใจ	ไม่เข้าใจ
1.	การปลูกป่าต้นน้ำลำธาร และการปลูกต้นไม้ในวันสำคัญถือว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้		
2.	ปัญหาการบุกรุก การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การจุดไฟถือว่าเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ		
3.	การป้องกันและดับไฟป่าเป็นหน้าที่โดยตรงดังนั้นเราจึงต้องเข้าดับไฟ		
4.	การที่ทุกคนร่วมกันรักษาทรัพยากรป่าไม้และนำทรัพยากรเหล่านี้มาใช้ประโยชน์อย่างถูกต้อง และเกิดประโยชน์สูงสุดถือว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้		
5.	ถึงแม้ว่าท่านจะเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ แต่เรื่องปากท้องของชาวบ้านน่าจะสำคัญกว่า		
6.	การป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้เป็นวิธีการหนึ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ		
7.	เจ้าหน้าที่ป่าไม้และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการเท่านั้นที่มีหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ชาวบ้านไม่จำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วม		
8.	การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้หมายถึงการรักษา กักเก็บไว้โดยไม่มีการนำมาใช้ประโยชน์		
9.	ทรัพยากรป่าไม้เป็นสมบัติของส่วนรวม ไม่ใช่ของผู้ใดผู้หนึ่งที่จะนำไปใช้ประโยชน์		
10.	การบุกรุกทำลายป่าของประชาชนบางครั้งอาจเกิดจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่ก็เป็นเรื่องผิดกฎหมายต้องดำเนินคดี		

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐาน

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อ ที่	คำถาม	ระดับความคิดเห็น		เพราะ
		พอใจ	ไม่พอใจ	
1.	ความพึงพอใจกับสถานที่ตั้งบ้านเรือน			
2.	ความพึงพอใจกับสภาพแวดล้อมข้างเคียงของบ้าน			
3.	ความพึงพอใจต่อสภาพการเดินทางภายในหมู่บ้าน/ ตำบล			
4.	ความพึงพอใจในด้านการบริการไฟฟ้า น้ำประปา			
5.	ความพึงพอใจต่อการได้รับบริการ/ข้อมูลข่าวสารจาก ทางราชการ			
6.	ความพึงพอใจและเหมาะสมของโรงเรียน/สถานีนอนมัย			
7.	ความพึงพอใจต่อการจัดการปริมาณขยะและจำนวนที่ รองรับขยะในพื้นที่			
8.	ความพึงพอใจต่องาน/อาชีพ หรือผลตอบแทนที่ได้รับ ในการอาศัยอยู่ในพื้นที่			
9.	ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมบริเวณที่พักอาศัย (ด้าน ความร่มรื่น ความสะอาดเป็นระเบียบ)			
10.	ความพึงพอใจด้านความสามัคคี การร่วมมือ ร่วมใจกัน ของสมาชิกในชุมชน			
11.	โดยภาพรวมของความพึงพอใจในการอาศัยอยู่ในพื้นที่			

แบบบันทึกสำหรับสอบถามเชิงลึก
การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาของชุมชนบนที่สูงบริเวณดอยผาหัง
อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ตอนที่ 1 รายละเอียดสำหรับผู้ทำการสำรวจ

1. ชื่อ _____
2. วันที่ตอบแบบสอบถาม _____
3. เวลา _____
4. สภาพแวดล้อมขณะทำการตอบแบบสอบถาม _____
5. จำนวนสมาชิกที่ร่วมเสวนา _____ คน ประกอบด้วย (คนอื่นๆ ถ้ามี)
 - 1) _____ ความเกี่ยวข้อง _____
 - 2) _____ ความเกี่ยวข้อง _____
 - 3) _____ ความเกี่ยวข้อง _____
 - 4) _____ ความเกี่ยวข้อง _____

ตอนที่ 2 รายละเอียดผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ชื่อ _____
2. อายุ _____ เพศ _____ ศาสนา _____
3. อาชีพ _____ รายได้ _____
4. การศึกษา _____
5. สถานที่อยู่ (ถ้ามี) _____

6. สถานภาพในครอบครัว _____
7. สถานภาพและบทบาทในหมู่บ้าน _____
8. รายละเอียดอื่นๆ ถ้ามี _____

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐาน

1. ภูมิหลังการตั้งถิ่นฐาน _____

 สาเหตุการตั้งถิ่นฐาน _____

2. สภาพปัญหาที่ชุมชนประสบอยู่ _____

3. การประกอบอาชีพ _____

4. การถือครองที่ดิน _____

5. ความต้องการย้ายถิ่นฐาน _____

ผู้ทำการกรอกแบบสอบถามเชิงลึก _____
 วันที่ _____
 เวลา _____
 สถานที่ _____

ภาคผนวก ข

ตารางแสดงผลการสอบถามเชิงลึกความพึงพอใจในการตั้งถิ่นฐาน

ลำดับ ที่	ภูมิหลังของ การตั้งถิ่น ฐาน	สาเหตุการตั้งถิ่น ฐาน	สภาพปัญหาที่ ชุมชนประสบอยู่	การประกอบอาชีพ		การถือครอง ที่ดิน (เอกสาร สิทธิ์)	ความต้องการย้ายถิ่น ฐาน
				อาชีพ ตนเอง	อาชีพคู่ สมรส		
1.	เป็นคน จังหวัด เชียงใหม่	มาอยู่กับสามีซึ่ง เป็นบ้านผาคอ	- มีรายได้ไม่พอ กับรายจ่าย - ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง	รับจ้าง ทั่วไป	ตัดไม้ ไผ่ขาย	เป็นที่ดินที่ ซื้อจาก ชาวบ้านแต่ ไม่มีเอกสาร สิทธิ์	มีแนวความคิดที่จะย้าย ชุมชนออกจากที่เดิม ไปอยู่ที่ใหม่ แต่ต้อง มีความเจริญมากกว่า และมีรายได้มากกว่า แต่ต้องถามสามีก่อน
2.	เป็นคนบ้าน ผาคอ จังหวัด แพร่แต่ กำเนิด	เพราะพ่อของคน เห็นว่าบ้านผาคอ มีความอุดม สมบูรณ์ ไม้มาก คนน้อย	- ไม่มีพื้นที่ทำ การเกษตร - ไม่มีเอกสาร สิทธิ์ - การเดินทาง ลำบาก ถนนไม่ดี - หน้าแล้งไม่มี น้ำใช้	สมาชิก อบต. บ้านปิ่น (อาชีพ เสริม เลี้ยงวัว)	-	มีพื้นที่ทำกิน พอสมควร แต่หากเป็นที่ บ้านมีโฉนด แต่หากเป็น ไร่ นาไม่มี เอกสารสิทธิ์	มีแนวความคิดจะไม่ ย้ายไปที่ไหน แต่หาก ให้ย้ายจริงทางรัฐบาล ต้องมีการวางแผน และ จัดสรรที่ดินให้ด้วย
3.	เป็นคนบ้าน ผาคอจังหวัด แพร่แต่ กำเนิด	เป็นคนใน หมู่บ้านนี้และได้ ปลูกสร้างบ้าน มี ที่ดินทำไร่ มันคงถาวร	- หน้าแล้งไม่มี น้ำใช้ - ไม่มีพื้นที่ทำ การเกษตร - ไม่มีเอกสาร สิทธิ์ - ไม่มีที่นาไว้ ปลูกข้าวกิน	รับจ้าง ทั่วไป แต่ ส่วนมาก จะเอาของ จากสวน ของ ตัวเองมา ขาย เป็น อาชีพ หลัก	กรรยา เสียชีวิต ดแล้ว	ไม่มีเอกสาร สิทธิในการ ถือครอง	ไม่มีแนวความคิดใน การย้ายไปไหน เพราะ เกิดที่นี่แล้วก็จะ ดำรงชีวิตอยู่ที่นี่
4.	เป็นคนบ้าน ผาคอแต่ กำเนิด	ตนเองเป็นคน บ้านผาคอ เคย ไปทำงานอยู่ที่ กรุงเทพฯกับสามี ผู้ค่าใช้จ่ายไม่ ไหวเลยมาก กลับมาอยู่ที่บ้าน ผาคอ	- มีรายได้ไม่พอ กับรายจ่าย อยาก ให้หน่วยงานที่มี ส่วนเกี่ยวข้องมา ให้ความรู้ - ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง	ตัดไม้ไผ่ ขาย	ตัดไม้ ไผ่ขาย	ไม่มีเอกสาร สิทธิในการ ถือครอง	แต่ไม่มีโอกาสแต่ถ้าไป คงจะไปอยู่บ้านสามีที่ มีความเจริญมากกว่า และรายได้มากกว่า

ลำดับ ที่	ภูมิหลังของ การตั้งถิ่น ฐาน	สาเหตุการตั้งถิ่น ฐาน	สภาพปัญหาที่ ชุมชนประสบอยู่	การประกอบอาชีพ		การถือครอง ที่ดิน (เอกสาร สิทธิ์)	ความต้องการย้ายถิ่น ฐาน
				อาชีพ ตนเอง	อาชีพคู่ สมรส		
5.	เป็นคนพิจิตร ย้ายตามสามี ใหม่ซึ่งเป็น คนบ้านผาคอ	อยู่กับสามี และ บ้านผาคอมี ความเจริญมาก มีไม้ มีรถไฟ	- ไม่มีที่ทำกิน - ขาดแคลนน้ำ ในการเกษตร - หน้าแล้งไม่มี น้ำกิน - การคมนาคม ห่างไกลตัว อำเภอ	รับจ้าง ขายหญ้า	สามี เสียชีวิต แล้ว	ไม่มีเอกสาร สิทธิ แคมยัง เป็นที่อยู่ใน เขตการรถไฟ	คงไม่ย้ายไปไหน เพราะถ้าไปไหนก็คง ไม่มีญาติ แต่ถ้าอยู่ที่นี้ ยังมีคนรู้จัก
6.	เป็นคน จังหวัด เชียงใหม่	ย้ายตามสามีซึ่ง เป็นคนบ้านผา คอแต่กำเนิด	- ไม่มีพื้นที่ทำ การเกษตร - ไม่มีน้ำทำเวลา หน้าแล้ง - น้ำในการกิน อยู่ไม่พอใช้ต้อง ให้รถจากอำเภอ มาส่ง	รับจ้าง ทั่วไป	-	ไม่มีเอกสาร สิทธิ เคยไป ขอแต่ไม่ได้ อ้างว่าเป็น พื้นที่ของการ รถไฟ ไม่มี สิทธิทำอะไร ได้	คงไม่คิดย้ายไปไหน เพราะไม่รู้ที่อื่นมัน จะดีกว่าเดิมรีเปลา เวลาไม่มีที่ทำกินก็เข้า ป่าได้ ไม่อดตาย
7.	เป็นคนบ้าน ผาคอแต่ กำเนิด	ย้ายตามพ่อมา	- ไม่มีน้ำทำเวลา หน้าแล้ง - น้ำในการกิน อยู่ไม่พอใช้ต้อง ให้รถจากอำเภอ มาส่ง - ควรมีอาชีพ เสริมชาวบ้าน	รับจ้าง ทั่วไป	สามี เสียชีวิต แล้ว	ไม่มีเอกสาร สิทธิ เป็น พื้นที่ของการ รถไฟ	มีแนวความคิดจะย้าย ไป แต่หากให้ย้ายจริง ทางรัฐบาลต้องมี ค่าตอบแทนที่ดีและไม่ มีปัญหาตามมาทีหลัง
8.	เป็นคน ลำปาง	เข้ามารับจ้างให้ โรงเลื่อยไม้	- ไม่มีเอกสาร สิทธิในการถือ ครอง - น้ำในการกิน อยู่ไม่พอใช้ต้อง ให้รถจากอำเภอ มาส่ง - ขาดที่ดินใน การทำ การเกษตร	รับจ้าง ทั่วไป เลี้ยงวัว ของคน ใน หมู่บ้าน	-	ไม่มีเอกสาร สิทธิ เคยไป ขอแต่ไม่ได้ อ้างว่าเป็น พื้นที่ของการ รถไฟ ไม่มี สิทธิทำอะไร ได้	ถ้าผลตอบแทนจากการ ย้ายที่ดีก็จะย้าย และ ต้องดูว่าคนในหมู่บ้าน ย้ายรีเปลา

ลำดับ ที่	ภูมิหลังของ การตั้งถิ่น ฐาน	สาเหตุการตั้งถิ่น ฐาน	สภาพปัญหาที่ ชุมชนประสบอยู่	การประกอบอาชีพ		การถือครอง ที่ดิน (เอกสาร สิทธิ์)	ความต้องการย้ายถิ่น ฐาน
				อาชีพ ตนเอง	อาชีพคู่ สมรส		
9.	เป็นคนบ้าน ผาคอแต่ กำเนิด	ไม่มีทางเลือก	- ไม่มีเอกสาร สิทธิในการถือ ครอง - น้ำในการกิน อยู่ไม่พอใช้ต้อง ให้รถจากอำเภอ มาส่ง - ขาดที่ดินใน การทำ การเกษตร	รับจ้าง ทั่วไปเอา ของจาก สวนคน มาขาย	-	ไม่มีเอกสาร สิทธิ เป็น พื้นที่ของการ รถไฟ ไม่รู้ เขาจะยึดกิน วันไหน	คิดจะย้ายเหมือนกัน ถ้าให้ผลตอบแทน เหมาะสมต่อการย้าย หรือไม่
10.	เป็นคนบ้าน ผาคอแต่ กำเนิด	เห็นว่าบ้านผาคอ มีโรงเลื่อยไม้ 2 โรง	- ไม่มีน้ำท่าเวลา หน้าแล้ง - น้ำในการกิน อยู่ไม่พอใช้ต้อง ให้รถจากอำเภอ มาส่ง	รับจ้าง ทั่วไป	-	ไม่มีเอกสาร สิทธิ เป็น พื้นที่ของการ รถไฟ ที่สวน ก็ขาย หมดแล้ว	มีความคิดจะย้ายไป เหมือนกัน ถ้ารัฐบาล ให้ทุนก็คิดจะย้ายไป
11.	เป็นคนบ้าน ผาคอแต่ กำเนิด	ตามพ่อแม่	- เรื่องน้ำที่ไม่ เพียงพอต่อการ อุปโภค บริโภค	รับจ้าง ทั่วไป	-	ไม่มีเอกสาร สิทธิ เป็น พื้นที่ของการ รถไฟ	คิดจะย้ายไป แต่ต้อง คุ้มเงินที่รัฐบาลให้มา เปล่า
12.	เป็นคนบ้าน ผาคอจังหวัด แพร่แต่ กำเนิด	ตนเองเป็นคน บ้านผาคอ เคย ไปทำงานอยู่ที่ กรุงเทพฯ แต่สู้ ค่าใช้จ่ายไม่ไหว เลยมากกลับมา อยู่ที่บ้านผาคอ	- รายได้ไม่พอ กับรายจ่าย - ควรมีอาชีพ เสริมให้ชาวบ้าน - ไม่มีน้ำท่าเวลา หน้าแล้ง - ไม่มีพื้นที่ทำ กิน มีแต่สวนที่ เป็นป่า	ตัดไม้ไผ่ ขาย	-	เป็นที่ดิน ของพ่อแม่ ไม่มีเอกสาร สิทธิ	มีแนวความคิดที่จะย้าย ชุมชนออกจากที่เดิม แต่ไม่มีโอกาสแต่ถ้าไป คงจะไปอยู่บ้านของ ภรรยาที่มีความเจริญ มากกว่าและรายได้ มากกว่า

ลำดับ ที่	ภูมิหลังของ การตั้งถิ่น ฐาน	สาเหตุการตั้งถิ่น ฐาน	สภาพปัญหาที่ ชุมชนประสบอยู่	การประกอบอาชีพ		การถือครอง ที่ดิน (เอกสาร สิทธิ)	ความต้องการย้ายถิ่น ฐาน
				อาชีพ ตนเอง	อาชีพคู่ สมรส		
13.	เป็นคนบ้าน ผาคอจังหวัด แพร่แต่ กำเนิด	พ่อแม่เป็นคน บ้านผาคอ	- ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง - ไม่มีอาชีพ แน่นอน - ไม่มีเอกสาร สิทธิในการถือ ครอง - ขาดที่ดินใน การทำ การเกษตร	เจ้าหน้าที่ ของรัฐ	เจ้าหน้าที่ หน่วย จัดการ ต้นน้ำฯ คอยผา หิ้ง	เป็นที่ดินของ พ่อแม่ ไม่มี เอกสารสิทธิ	คิดจะย้ายไป แต่ต้อง คุ้มกับเงินที่รัฐบาลให้ มารีเปล่า ดูชุมชนว่า ย้ายไปรีเปล่า
14.	เป็นคนบ้าน ผาคอจังหวัด แพร่แต่ กำเนิด	พ่อแม่เป็นคน บ้านผาคอ	- ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง - น้ำในการกิน อยู่ไม่พอใช้ต้อง ให้รถจากอำเภอ มาส่ง - ไม่มีเอกสาร สิทธิถือครอง - ขาดที่ดินใน การทำเกษตร	ผู้ช่วย ผู้ใหญ่บ้าน ผาคอ อาชีพ เสริม คือ ตัดไม้ไผ่ ขาย	-	ไม่มีเอกสาร สิทธิ เคยไป ขอแต่ไม่ได้ อ้างว่าเป็น พื้นที่ของการ รถไฟ ไม่มี สิทธิทำอะไร ได้	คิดจะย้ายไป แต่ต้อง คุ้มกับเงินที่รัฐบาลให้ มารีเปล่า ดูชุมชนว่า ย้ายไปรีเปล่า
15.	เป็นคนบ้าน ผาคอจังหวัด แพร่แต่ กำเนิด	พ่อแม่เป็นคน บ้านผาคอ	- ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง - น้ำในการกิน อยู่ไม่พอใช้ต้อง ให้รถจากอำเภอ มาส่ง - ไม่มีเอกสาร สิทธิถือครอง - ขาดที่ดินใน การทำเกษตร	รับจ้าง ทั่วไป	ตัดไม้ ไผ่ขาย	ไม่มีเอกสาร สิทธิ เคยไป ขอแต่ไม่ได้ อ้างว่าเป็น พื้นที่ของการ รถไฟ ไม่มี สิทธิทำอะไร ได้	ย้ายไปเพื่อจะได้ไป รับจ้างที่อื่นบ้างและก็ จะไปอยู่กับพี่สาวที่จ้าง นอกบ้าน

ลำดับ ที่	ภูมิหลังของ การตั้งถิ่น ฐาน	สาเหตุการตั้งถิ่น ฐาน	สภาพปัญหาที่ ชุมชนประสบอยู่	การประกอบอาชีพ		การถือครอง ที่ดิน (เอกสาร สิทธิ์)	ความต้องการย้ายถิ่น ฐาน
				อาชีพ ตนเอง	อาชีพคู่ สมรส		
16.	เป็นคนบ้าน ผาคอ จังหวัด แพร่แต่ กำเนิด	พ่อแม่เป็นคน บ้านผาคอ	- ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง - น้ำในการกิน อยู่ไม่พอใช้ต้อง ให้รอดจากอำเภอ มาส่ง - ไม่มีเอกสาร สิทธิถือครอง - ขาดที่ดินใน การทำเกษตร	ตัดไม้ไผ่ ขาย	เผ่าถ่าน	ไม่มีเอกสาร สิทธิ เคยไป ขอแต่ไม่ได้ อ้างว่าเป็น พื้นที่ของการ รถไฟ ไม่มี สิทธิทำอะไร ได้	มันน่าจะเป็นไปได้ เพราะชุมชนบ้านผาคอ มันเป็นชุมชนขนาดเล็ก แต่ต้องดูข้อเสนอ ที่ทางรัฐบาลให้มา ก่อน
17.	เป็นคนบ้าน ผาคอ จังหวัด แพร่แต่ กำเนิด	พ่อแม่เป็นคน บ้านผาคอ	- ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง - น้ำในการกิน อยู่ไม่พอใช้ต้อง ให้รอดจากอำเภอ มาส่ง - ไม่มีเอกสาร สิทธิถือครอง - ขาดที่ดินใน การทำเกษตร	รับจ้าง ทั่วไป เก็บผลไม้	-	ที่บ้านมี โฉนด แต่ที่ สวนไม่มี เอกสารสิทธิ เป็นพื้นที่ของ เขตการรถไฟ	คิดจะย้ายไป แต่ต้อง คุ้มกับเงินที่รัฐบาลให้ มารีเปล่า ดูชุมชนว่า ย้ายไปรีเปล่า
18.	เป็นคน จังหวัด อุดรศักดิ์	พ่อแม่ย้ายมา ตั้งอยู่ที่ผาคอ	- ไม่มีน้ำท่า เวลา หน้าแล้ง - น้ำในการกิน อยู่ไม่พอใช้ต้อง ให้รอดจากอำเภอ มาส่ง - ควรมีอาชีพ เสริมชาวบ้าน	รับจ้าง ทั่วไป และตัดไม้ ไผ่ขาย	-	ไม่มีเอกสาร สิทธิ เป็น พื้นที่ของการ รถไฟ	คงไม่คิดย้ายไปไหน เพราะไม่รู้ว่ที่อื่นมัน จะดีกว่าเดิมรีเปล่า เวลาไม่มีที่ทำกินก็เข้า ป่าได้ ไม่อดตาย
19.	เป็นคนบ้าน ผาคอ จังหวัด แพร่ ตั้งแต่ สมัย 10-20 ปี ก่อน	ไม่มีที่ไป	- รายได้ไม่พอกับ รายจ่าย - ควรมีอาชีพ เสริมให้ชาวบ้าน - ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง - ไม่มีพื้นที่ทำกิน มีแต่สวนที่เป็นป่า	ตัดไม้ไผ่ ขาย	-	ไม่มีเอกสาร สิทธิ เคยไป ขอแต่ไม่ได้ อ้างว่าเป็น พื้นที่ของการ รถไฟ ไม่มี สิทธิทำอะไร ได้	มีแนวความคิดที่จะย้าย ชุมชนออกจากที่เดิม แต่ไม่มีโอกาสแต่ถ้าไป คงจะไปอยู่บ้านของ ภรรยาที่มีความเจริญ มากกว่าและรายได้ มากกว่า

ลำดับ ที่	ภูมิหลังของ การตั้งถิ่น ฐาน	สาเหตุการตั้งถิ่น ฐาน	สภาพปัญหาที่ ชุมชนประสบอยู่	การประกอบอาชีพ		การถือครอง ที่ดิน (เอกสาร สิทธิ์)	ความต้องการย้ายถิ่น ฐาน
				อาชีพ ตนเอง	อาชีพคู่ สมรส		
20.	เป็นคนบ้าน น้ำโคง จ. แพร่	บ้านผาคอมี ความเจริญมาก มีไม้ มีรถไฟ	- ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง - น้ำในการกิน อยู่ไม่พอใช้ต้อง ให้รดจากอ่างเอ มาส่ง - ไม่มีเอกสาร สิทธิถือครอง - ขาดที่ดินใน การทำเกษตร	รับจ้าง ทั่วไปที่ หน่วยคัน น้ำฯ	เลี้ยง หลาน อยู่บ้าน ขาด รายได้	ไม่มีเอกสาร สิทธิ เคยไป ขอแต่ไม่ได้ อ้างว่าเป็น พื้นที่ของการ รถไฟ ไม่มี สิทธิทำอะไร ได้	ถ้าให้ผลตอบแทนดีก็ ย้าย ที่ไม่กลับไปบ้าน เกิดเพราะไม่มีเงินใน การเริ่มต้นใหม่
21.	เป็นคน จังหวัดพะเยา	ตนและสามีเห็น ว่าบ้านผาคอมี ไม้จำนวนมาก	- ไม่มีน้ำท่าเวลา หน้าแล้ง - น้ำในการกิน อยู่ไม่พอใช้ต้อง ให้รดจากอ่างเอ มาส่ง - ควรมีอาชีพ เสริมชาวบ้าน	รับจ้าง ทั่วไป	-	ไม่มีเอกสาร สิทธิอะไร เลย เป็นที่ ของทางการ รถไฟหมด ไม่มีเอกสาร สิทธิอะไร เลย เป็นที่ ของทางการ รถไฟหมด	คงไม่คิดจะย้ายออกไป ไหน เพราะบ้านผาคอ ก็ได้อยู่แล้ว แต่ถ้าให้ไป อยู่ที่อื่น มันจะดีกว่า เดิมหรือเปล่าก็ไม่รู้ เวลาที่ไม่มีอะไรกิน ก็ สามารถเข้าป่า
22.	เป็นคนวังกะ พี จ. อุตรดิตถ์	ไปมีเรื่องกับคน บ้านเดียวกัน จึง ทำให้เกิดความ กลัวว่าเขาจะมา ทำลายจึงหนีมา อยู่ที่บ้านผาคอ และดูแลบ้าน ผาคอมีแหล่งทำ มาหากิน	- ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง - น้ำในการกิน อยู่ไม่พอใช้ต้อง ให้รดจากอ่างเอ มาส่ง - ไม่มีเอกสาร สิทธิถือครอง - ขาดที่ดินใน การทำเกษตร	รับจ้าง ทั่วไป แต่ ส่วนมาก จะเอาของ จากสวน ตัวเองมา ขาย	-	ไม่มีเอกสาร สิทธิอ้างว่า เป็นพื้นที่ของ การรถไฟ ไม่ มีสิทธิทำ อะไรได้	ถ้าให้ผลตอบแทนจาก การย้ายที่ดีจะย้าย และ ต้องดูว่าคนในหมู่บ้าน จะย้ายหรือเปล่า

ลำดับ ที่	ภูมิหลังของ การตั้งถิ่น ฐาน	สาเหตุการตั้งถิ่น ฐาน	สภาพปัญหาที่ ชุมชนประสบอยู่	การประกอบอาชีพ		การถือครอง ที่ดิน (เอกสาร สิทธิ์)	ความต้องการย้ายถิ่น ฐาน
				อาชีพ ตนเอง	อาชีพคู่ สมรส		
23.	เป็นคน จังหวัด อุบลราชธานี	ย้ายมาอยู่กับเมีย ซึ่งเป็นคนบ้าน ผาคอ	- ไม่มีที่ทำกิน - ขาดแคลนน้ำ ในการเกษตร - หนี้แสงไม่มี น้ำกิน - การคมนาคม ห่างไกลตัว อำเภอ	รายได้มา จากเงิน บำนาญ เป็น รายได้ หลัก	-	ไม่มีเอกสาร สิทธิ อ้างว่า เป็นพื้นที่ของ การรถไฟ ไม่ มีสิทธิทำ อะไรได้	ว่าไม่คิดจะย้ายไปไหน เพราะบ้านก็สร้างไว้ หมดแล้ว ลูกก็อาศัย อยู่ที่บ้านผาคอกันทุก คน
24.	เป็นคนบ้าน น้ำโค้ง อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่	บ้านผาคอมี ความเจริญมาก มีไม่ มีรถไฟ	- ไม่มีที่ทำกิน - ขาดแคลนน้ำ ในการเกษตร - หนี้แสงไม่มี น้ำกิน - การคมนาคม ห่างไกลตัว อำเภอ	รับ ราชการ ผู้ใหญ่บ้าน ผาคอและ อาชีพ เสริม รับ ซื้อกล้วย จาก ชาวบ้าน แล้วไปส่ง ต่างจังหวัด	-	ไม่มีเอกสาร สิทธิ เคยไป ขอแต่ไม่ได้ อ้างว่าเป็น พื้นที่ของการ รถไฟ ไม่มี สิทธิทำอะไร ได้	จะย้ายแต่ต้องให้ ผลตอบแทนจากการ ย้ายที่ดีก็จะย้าย และ ต้องดูว่าคนในหมู่บ้าน จะย้ายไปหรือไม่
25.	เป็นคนบ้าน ผาคอจังหวัด แพร่ แต่ กำเนิด	พ่อแม่และสามี เป็นคนบ้านผา คอ	- รายได้ไม่พอ กับรายจ่าย - ควรมีอาชีพ เสริมให้ชาวบ้าน	รับจ้าง ทั่วไป	ทำสวน	เป็นที่ดินของ พ่อแม่ ไม่มี เอกสารสิทธิ	มีแนวความคิดที่จะย้าย ชุมชนออกจากที่เดิม ไปอยู่ที่ใหม่ แต่ต้อง มีความเจริญมากกว่า และมีรายได้มากด้วย แต่ต้องถามสามีก่อน
26.	เป็นคน จังหวัดพิจิตร	ย้ายมาอยู่กับสามี ซึ่งเป็นคนบ้าน ผาคอ	- ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง - ไม่มีอาชีพ แน่นอน - ไม่มีเอกสาร สิทธิในการถือ ครอง - ขาดที่ดินใน การทำ การเกษตร	รับจ้าง ทั่วไป	-	ไม่มีเอกสาร สิทธิ เคยไป ขอแต่ไม่ได้ อ้างว่าเป็น พื้นที่ของการ รถไฟ ไม่มี สิทธิทำอะไร ได้	มีแนวความคิดที่จะย้าย ชุมชนบ้านผาคอออก จากที่เดิมไปอยู่ที่ใหม่ แต่ขาดที่เงินลงทุนถ้าทาง รัฐบาลมีเงินทุนให้คิด จะย้ายไปเหมือนกัน เพราะว่าอยากจะย้าย กับไปอยู่บ้านเกิดของ ตัวเองที่จกมา

ลำดับ ที่	ภูมิหลังของ การตั้งถิ่น ฐาน	สาเหตุการตั้งถิ่น ฐาน	สภาพปัญหาที่ ชุมชนประสบอยู่	การประกอบอาชีพ		การถือครอง ที่ดิน (เอกสาร สิทธิ์)	ความต้องการย้ายถิ่น ฐาน
				อาชีพ ตนเอง	อาชีพคู่ สมรส		
27.	เป็นคน จังหวัดพะเยา เชื้อสายจีน พ่อแม่อพยพ มาอยู่ สมัยก่อนที่ บ้านผาคอ	ตามพ่อแม่	- ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง - ไม่มีอาชีพ แน่นอน - ขาดที่ดินใน การทำ การเกษตร - ขยายพื้นที่ก็ ไม่ได้รับอนุญาต จากเจ้าหน้าที่ป่า ไม้	รับจ้าง ทั่วไป	-	ไม่มีเอกสาร สิทธิ อ้างว่า เป็นพื้นที่ของ การรถไฟ ไม่ มีสิทธิทำ อะไรได้	ความคิดจะย้ายไปที่อื่น ถ้าให้รัฐบาลให้เงินทุน ก็คิดจะย้ายเหมือนกัน เพราะจะได้ไปอยู่กับ ลูกสาวที่เชียงใหม่ เพราะที่บ้านผาคอก็ไม่ มีงานอะไรทำ
28.	เป็นคน จังหวัดพะเยา ย้ายมาอยู่ผา คอ	ย้ายมาอยู่กับ ภรรยา ซึ่งเป็น คนบ้านผาคอ	- ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง - ไม่มีอาชีพ แน่นอน - ขาดที่ดินใน การทำ การเกษตร	ตัดไม้ไผ่ ขาย	-	ไม่มีเอกสาร สิทธิ เคยไป ขอแต่ไม่ได้ อ้างว่าเป็น พื้นที่ของการ รถไฟ ไม่มี สิทธิทำอะไร ได้	มีแนวความคิดที่จะย้าย ชุมชนบ้านผาคอออก จากที่เดิมไปอยู่ที่ใหม่ แต่ขาดที่เงินทุนถ้าทาง รัฐบาลมีเงินทุนให้คิด จะย้ายไปเหมือนกัน เพราะว่าอยากจะย้าย กันไปอยู่บ้านเกิดของ ตัวเองที่จันทมา
29.	เป็นคนบ้าน ผาคอจังหวัด แพร่แต่ กำเนิด	บ้านผาคอมี ความอุดม สมบูรณ์ดี	- ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง - น้ำในการกิน อยู่ไม่พอใช้ต้อง ให้รถจากอำเภอ มาส่ง - ไม่มีเอกสาร สิทธิถือครอง - ขาดที่ดินใน การทำเกษตร	รับจ้าง ทั่วไป	-	ไม่มีเอกสาร สิทธิ อ้างว่า เป็นพื้นที่ของ การรถไฟ ไม่ มีสิทธิทำ อะไรได้	จะย้ายชุมชนบ้านผาคอ ออกจากที่เดิมไปอยู่ที่ ใหม่ นางจันทร์ บอก ว่า ก็คิดจะย้ายไปเพื่อ จะได้รับจ้างที่อื่นบ้าง และก็จะไปอยู่กับลูก สาวข้างนอกบ้าง

ลำดับ ที่	ภูมิหลังของ การตั้งถิ่น ฐาน	สาเหตุการตั้งถิ่น ฐาน	สภาพปัญหาที่ ชุมชนประสบอยู่	การประกอบอาชีพ		การถือครอง ที่ดิน (เอกสาร สิทธิ์)	ความต้องการย้ายถิ่น ฐาน
				อาชีพ ตนเอง	อาชีพคู่ สมรส		
30.	เป็นคน จังหวัดน่าน เชื้อสายจีน พ่อแม่อพยพ มาอยู่	ตามพ่อแม่มา ตั้งแต่เกิด	- ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง - ไม่มีอาชีพ แน่นอน - ขาดที่ดินใน การทำ การเกษตร - ขยายพื้นที่ก็ ไม่ได้รับอนุญาต จากเจ้าหน้าที่ป่า ไม้	ค้าขาย และ รับจ้าง ทั่วไป ทำ สวนที่ ปลูกไว้	-	ไม่มีเอกสาร สิทธิ เคยไป ขอแต่ไม่ได้ อ้างว่าเป็น พื้นที่ของการ รถไฟ ไม่มี สิทธิทำอะไร ได้	ก็มีความคิดที่จะย้ายไป ที่อื่น ถ้าให้เงินทุนก็ คิดจะย้ายไปเหมือนกัน เพราะจะได้ไปอยู่กับ ลูกสาวที่เชียงใหม่ เพราะอยู่บ้านผาคอก็ ไม่มีงานทำ
31.	ตามพ่อมา จากจังหวัด ลำปาง ซึ่ง มา รับราชการ กับทางการ รถไฟที่สถานี บ้านผาคอ		- ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง - น้ำในการกิน อยู่ไม่พอใช้ต้อง ให้รดจากอำเภอ มาส่ง - ไม่มีเอกสาร สิทธิถือครอง - ขาดที่ดินใน การทำเกษตร	ปลูกข้าว หน่วยๆ ต้นน้ำ ที่ อยู่ใน พื้นที่	ตัดไม้ ไผ่ขาย	ไม่มีเอกสาร สิทธิ เคยไป ขอแต่ไม่ได้ อ้างว่าเป็น พื้นที่ของการ รถไฟ ไม่มี สิทธิทำอะไร ได้	มีแนวความคิดที่จะย้าย ออกไปเหมือนกัน แต่ ต้องรอดูก่อนว่าคนใน หมู่บ้านผาคอเขาไปกัน หรือไม่ ถ้ามีการย้าย จริงจะไปอยู่ที่ไหน และจะมีค่าชดเชยใน การย้ายหรือไม่
32.	เป็นคน จังหวัดพะเยา กำเนิด	ตามพ่อแม่มาอยู่ ผาคอ	- ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง - ไม่มีอาชีพ แน่นอน - ขาดที่ดินใน การทำ การเกษตร	การขาย ของชำใน หมู่บ้าน	ตัดไม้ ไผ่ขาย	ไม่มีเอกสาร สิทธิ อ้างว่า เป็นพื้นที่ของ การรถไฟ ไม่ มีสิทธิทำ อะไรได้	ก็อยากจะไปย้ายไปไม้ ไผ่ที่ตัดก็เริ่มหายากขึ้น ขายของก็ได้แต่เงิน สินเชื่อ ถ้าไปอยู่ที่ใหม่ อาจจะดีกว่านี้ก็ได้ แต่ ต้องดูข้อเสนอของทาง รัฐบาลก่อนถ้าดีก็จะ ย้ายไป

ลำดับ ที่	ภูมิหลังของ การตั้งถิ่น ฐาน	สาเหตุการตั้งถิ่น ฐาน	สภาพปัญหาที่ ชุมชนประสบอยู่	การประกอบอาชีพ		การถือครอง ที่ดิน (เอกสาร สิทธิ)	ความต้องการย้ายถิ่น ฐาน
				อาชีพ ตนเอง	อาชีพคู่ สมรส		
33.	ตามพ่อแม่มา จากบ้าน ปางปวย จังหวัดลำปาง เพราะพ่อแม่ รับราชการ กับทางการ รถไฟที่สถานี บ้านผาคอ	ไม่มีที่ไป	- ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง - น้ำในการกิน อยู่ไม่พอใช้ต้อง ให้รดจากอ้อม มาส่ง - ไม่มีเอกสาร สิทธิถือครอง - ขาดที่ดินใน การทำเกษตร	พนักงาน รถไฟ	ไม่ได้ ทำงาน	ไม่มีเอกสาร สิทธิ เป็น พื้นที่ของการ รถไฟ ไม่รู้ เขาจะยึดคืน วันไหน	มีแนวความคิดที่จะย้าย ออกไปเหมือนกัน แต่ ต้องรอดูว่าคนใน หมู่บ้านผาคอเขาไปกัน หรือไม่ ถ้ามีการย้าย กันจริงจะไปอยู่ที่ไหน ให้ค่าตอบแทนเท่าไร
34.	เป็นคนบ้าน ผาคอจังหวัด แพร่ แต่ กำเนิด	พ่อแม่อพยพมา จากบ้านเวียงต้า	- ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง - ไม่มีอาชีพ แน่นอน - ขาดที่ดินใน การทำ การเกษตร	การขาย ของชำใน หมู่บ้าน	ตัดไม้ ไผ่ขาย	เป็นที่ดินของ พ่อแม่ ได้จับ จองไว้ให้ ตั้งแต่ที่มาอยู่ ตอนแรกๆ โดยไม่มี เอกสารสิทธิ เกี่ยวกับที่ดิน อะไรเลย	ไม่คิดจะย้ายไปอยู่ที่ ไหน เพราะทุกวันนี้ ชีวิตก็สุขสบายดี แต่ ต้องดูว่าชุมชนด้วยว่า เขาย้ายกันจริงหรือถ้า เขาย้ายกันหมดเราก็ ต้องย้ายไปกับเขา คง อยู่คนเดียวไม่ได้
35.	บ้านผาคอ จังหวัดแพร่ มีโรงเลื่อย	ตามพ่อแม่	- ที่เห็นกันทุกปีก็ เป็นเรื่องน้ำที่ไม่ เพียงพอต่อการ อุปโภค และ บริโภค ไม่มีที่ ทำกิน	รับจ้าง ตำรวจแร่ จาก บริษัท กรุงเทพฯ และที่ช่าง ไฟฟ้า	-	ไม่มีเอกสาร สิทธิ อ้างว่า เป็นพื้นที่ของ การรถไฟ ไม่ มีสิทธิทำ อะไรได้	มีแนวความคิดจะย้าย ออกไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ อื่นแล้ว เพราะอยู่ที่ บ้านผาคอไม่มีอาชีพ ลองรับ จึงคิดอยากไป หางานทำข้างนอก
36.			- ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง - น้ำในการกินอยู่ ไม่พอใช้ต้องให้รด จากอ้อมมาส่ง - ไม่มีเอกสาร สิทธิถือครอง - ขาดที่ดินในการ ทำเกษตร	ตัดไม้ไผ่ ขาย	-	ไม่มีเอกสาร สิทธิ เป็น พื้นที่ของการ รถไฟ ไม่รู้ เขาจะยึดคืน วันไหน	มีแนวความคิดที่จะย้าย ออกไปเหมือนกัน แต่ ต้องรอดูว่าคนใน หมู่บ้านผาคอไปกัน หรือไม่ ถ้ามีการย้าย จริงจะไปอยู่ไหน และ จะมีค่าชดเชยหรือไม่

ลำดับ ที่	ภูมิหลังของ การตั้งถิ่น ฐาน	สาเหตุการตั้งถิ่น ฐาน	สภาพปัญหาที่ ชุมชนประสบอยู่	การประกอบอาชีพ		การถือครอง ที่ดิน (เอกสาร สิทธิ)	ความต้องการย้ายถิ่น ฐาน
				อาชีพ ตนเอง	อาชีพคู่ สมรส		
37.	เป็นคน จังหวัด อุบลราชธานี เข้าไปทำงาน ที่กรุงเทพฯ เลยไปเจอกับ ภรรยา ซึ่ง เป็นบ้านผา คอ เลย ตัดสินใจอยู่ กินกันที่ กรุงเทพฯแต่ สู้ค่าใช้จ่ายไม่ ไหว	ไม่ได้ไปอยู่ที่ จังหวัด อุบลราชธานีก็ เพราะว่าพ่อ ไม่ให้ไป เพราะ แม่ก็ไม่มีรายได้	- ไม่มีที่ทำกิน - ขาดแคลนน้ำ ในการเกษตร - หน้าแล้ง ไม่มี น้ำกิน - การคมนาคม ห่างไกลตัว อำเภอ	รับจ้างไม้ ไผ่ขาย	-	ไม่มีเอกสาร สิทธิอะไร เลย เพราะ เป็นพื้นที่ของ ทางการ รถไฟ บ้าน ของนายอุดร ก็ยังไม่ มีเอกสารสิทธิ ที่สำรวจแล้ว 2 หลัง คือ บ้านของนาย เนตร ยอ น้อย และนาย ยอ ยุทธ แสน เท่านั้น	ก็คิดไว้เหมือนกัน เพราะปัจจุบันไม่มี หนทางแล้ว สถานี รถไฟก็ยุบ เหลือแต่ สถานีเล็กๆที่รถไฟ จอดวันละเที่ยวเท่านั้น งานในหมู่บ้านก็ไม่มี งานทำ จึงมี แนวความคิดที่จะย้าย ไปอยู่ข้างนอก
38.	ตามพ่อแม่มา จากบ้าน ปางปวย จังหวัดลำปาง เพราะพ่อแม่ รับราชการ กับทางการ รถไฟที่สถานี บ้านผาคอ	ไม่มีที่ไป จะ กลับไปที่บ้าน เกิดของพ่อแม่ พ่อแม่ก็ขาย หมดแล้ว จะไป ซื้อก็ไม่มีเงิน	- ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง - น้ำในการกิน อยู่ไม่พอใช้ต้อง ให้รดจากอำเภอ มาส่ง - ไม่มีเอกสาร สิทธิถือครอง - ขาดที่ดินใน การทำเกษตร	พนักงาน ขับรถ ให้กับ หน่วย จัดการต้น น้ำฯ	ไม่ได้ ทำงาน	ไม่มีเอกสาร สิทธิ เป็น พื้นที่ของการ รถไฟ ไม่รู้ เขาจะยึดคืน วันไหน	มีแนวความคิดที่จะย้าย ออกไปเหมือนกัน แต่ ต้องรอดูว่าคนใน หมู่บ้านผาคอไปกัน หรือไม่ ถ้ามีการย้าย จริงจะไปอยู่ไหน และ จะมีค่าตอบแทนจาก การย้ายหรือไม่
39.	เป็นคนบ้าน ผาคอจังหวัด แพร่ แต่ กำเนิด	พ่อแม่เป็นคน ที่นี่	- ขาดแคลนน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง - ไม่มีอาชีพ แน่นอน - ขาดที่ดินใน การทำ การเกษตร	เจ้าหน้าที่ ของ หน่วย จัดการต้น น้ำฯ	-	เป็นที่ดินของ พ่อแม่ ได้จับ จองไว้ให้ ตั้งแต่ที่มาอยู่ ตอนแรกๆ โดยไม่มี เอกสารสิทธิ เกี่ยวกับที่ดิน อะไรเลย	ไม่คิดจะย้ายไปอยู่ที่ ไหน เพราะทุกวันนี้ ชีวิตก็สุขสบายดี แต่ ต้องดูว่าชุมชนด้วยว่า เขาย้ายกันจริงหรือถ้า เขาย้ายกันหมดเราก็ ต้องย้ายไปกับเขา คง อยู่คนเดียวไม่ได้

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ-สกุล	นายวัชชัย ศักดิ์ประศาสน์
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 20 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2510
สถานที่เกิด	ตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
ประวัติการศึกษา	ศศบ.(การจัดการทั่วไป) วิทยาลัยครูฉะเชิงเทรา (พ.ศ.2535)
ตำแหน่งปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่บริหารงานป่าไม้ ระดับ 6 สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	หน่วยศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำดอยผาหัง อำเภอคลอง จังหวัดแพร่

สัมภาษณ์ชาวบ้านเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

